

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav hospodářských a sociálních dějin

Bakalářská práce

Václav Sixta

**Kolektivní biografie československé
historiografie k roku 1934**

**Collective biography of the Czechoslovak
historography to the year 1934**

Praha 2012

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Jiří Štaif, CSc.

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval v první řadě svému školiteli Prof. PhDr. Jiřímu Štaifovi, CSc. za inspirativní vedení práce, cenné věcné i metodické připomínky a veškerou podporu. Dále patří mé díky řediteli Ústavu hospodářských a sociálních dějin PhDr. Michalu Pullmannovi, Ph.D, s jehož pomocí bylo možné získat přístup k dosud nezpracovaným archiváliím, bez kterých by byla tato práce těžko představitelná.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

.....

Jméno autora

Abstrakt

Předmětem práce je analýza symbolické reprezentace československé historiografie k roku 1934. Čerpá především z Kulturního adresáře, respektive z kvantifikace a kategorizace dat v něm obsažených. Prostřednictvím kritérií pozice v hierarchii oboru, národnosti, specializace a lokalizace sledujeme způsoby vytváření symbolické reprezentace v historiografii roku 1934. Prvek vývoje a fenomén trendů jsou do práce vtěleny pomocí jediného z hlediska pramene vnějšího kritéria, kterým je generace objektivně formulovaná vždy po deseti letech. Práce tak popisuje utváření symbolické reprezentace z hlediska celého souboru, vymezeného adresářem i jednotlivých generací a nechybí také analýza trendů v historické vědě. Díky množství kritérií dochází práce k faktu plurality symbolických reprezentací. Ty se tak utvářejí v „polích reprezentací“, kde teprve tvoří komplexně popsatelné celky. Složitá struktura vztahů a prolínání těchto polí reprezentace pak tvoří symbolickou reprezentaci československé historiografie jakožto celku. Díky práci s kvantitativními prameny dochází práce k závěrům, které by jinými metodami nebylo možné nahlédnout.

Klíčová slova

Kulturní adresář, kvantifikace, pole reprezentací, symbolická reprezentace

Abstract

This thesis deals with an analysis of symbolic representation of Czechoslovak historiography to year 1934. Its source is primary the Culture Directory from the year 1934, respectively the kvantification of its informations. This informations or profiles are analyzed through categories of position in hierarchy in historiography, nationality, lokalization and specialization. According this categories we can see many different ways of creating symbolic representation in our set of historians. The phenomene of change in time and trends we can see by using category of generation, defined objectively every ten years according the date of birth. Thanks variability of categories we can see the plurality of ways of creating symbolic representation. For exact analysis of symbolic representation we use a concept of „field of representations“ where the representations make a really exactly defined units. Their complicated struktures create a symbolic representation of whole czechoslovak historiography. By using a kvantification we can see the facts, which are by other method unachievable.

Keywords

Culture directory, kvantification, field of representations, symbolic representation

Obsah

Úvod.....	7
1. Volba kritérií.....	9
2. Generace.....	11
3. Volba souboru.....	14
4. Kulturní adresář ČSR.....	17
5. Popis: Jeden celek - tři generace.....	25
5.1. Celek.....	25
5.2. Generace.....	37
5.3. Trendy.....	42
6. Symbolická reprezentace.....	44
6.1. Celek.....	44
6.2. Generace v symbolické reprezentaci.....	51
Závěr.....	56
Seznam použité literatury.....	62
Seznam příloh.....	64
Prameny.....	64
Přílohy.....	65

Úvod

Tématem naší práce je kolektivní biografie československé historiografie k roku 1934. Zcela nejdříve musíme objasnit, proč jsme zvolili právě rok 1934. Jde o rok vydání Kulturního adresáře, díla Antonína Dolenského - vrchního bibliotékaře knihovny Národního muzea.¹ Tato práce adresářového typu je také základním pramenem k analýze československé historiografie, kterou zachycuje ve stavu právě ke zmíněnému roku 1934. Jedná se o pramen, který je založen na kvantitativních údajích o představitelích tehdejší československé kultury představených v krátkých biografických profilech. U malé části z nich je jinak zcela jednotný profil osobnosti doplněn i obrazovou částí v podobě černobílé fotografie průkazového formátu. Hlavní formou výpovědi je však nepochybně text. Forma sdělení nám předurčuje i optiku, kterou se budeme na historiografii Československé republiky dívat. Ta je založena na analýze kvantitativních údajů, které lze za pomoci práce s MS Excel² z pramene abstrahovat. Jednou ze stěžejních otázek tedy je po využití kvantitativních údajů v historické práci. Tento záměr je ještě zjemněn zaměřením na zkoumání symbolické reprezentace. K tomuto způsobu nahlížení na historiografii nás předně vede povaha pramene, jehož funkce je v první řadě reprezentativní.³ To nám generuje otázky: Jakým způsobem se vytváří symbolická reprezentace v historiografii v roce 1934? Lze ji rekonstruovat na základě údajů Kulturního adresáře? Symbolická reprezentace je tedy hlavní perspektivou, kterou budeme na historiografii ČSR k roku 1934 pohlížet. V dosavadní odborné literatuře podobným způsobem pracovali ve svých společných pracích Prof. PhDr. Jiří Štaif CSc. a Mgr. Vít Bělič, CSc.⁴

Dolenského Adresář nám také pomocí rejstříku přesně vymezuje pojem historiografie. Kromě biografické části obsahuje náš pramen také rejstřík řazený podle oborů. Toto roztřídění se řídí odpověďmi respondentů v dotazníkové akci,

¹ Dolenský, Antonín, ed. Kulturní adresář ČSR: biografický slovník žijících kulturních pracovníků a pracovníků. V Praze: Josef Zeibrdlich, 1934-1936. 2 sv. (585, 672 s.).

² Microsoft Office Excel 2007

³ Viz kapitola 4. Kulturní adresář

⁴ Bělič, Vít - Štaif, Jiří: Symbolická reprezentace duchovních a proces sekularizace ve Vilémkově Národním albu z roku 1899. In: Sekularizace venkovského prostoru v 19. století. Brno, Matice moravská 2009, s. 70

Bělič, Vít - Štaif, Jiří : Žurnalisté v české národní společnosti mezi elitní reprezentací, profesí, zapomenutím a zatracením (30.-90. léta 19. století). Interpretální hra jako metoda. ČMM 129, 2010, Suppl. 2, s. 75-93

na které je Kulturní adresář postaven. Právě tato část Adresáře nám určuje, koho můžeme v naší práci považovat za součást historiografie. Přestože o tom prameny přímo nevyprávějí, musíme vycházet z předpokladu, že před zahájením samotné dotazníkové akce musel mít Antonín Dolenský představu o tom, koho může zařadit do konkrétního oboru. Na základě této své konstrukce pak mohl teprve oslovit konkrétní osoby a rozeslat jim dotazníky. Z tohoto postupu je pro naši práci důležité mít na zřeteli, že za informacemi z Adresáře bude možné číst určitý koncept. Prozatím si vystačíme s předpokladem, že Dolenský se pravděpodobně pohyboval mezi územní koncepcí a národnostním hlediskem v podobě čechoslovakismu. Nemáme tedy co do činění s objektivním kritériem, které by souviselo například se zaměstnáním či dosaženým vzděláním historika, ale naopak za historika je zde označen ten, kdo se sám za něj považuje či kdo je za něj považován a tedy osloven, aby se stal součástí Kulturního adresáře. Výsledkem tohoto přístupu je závěr, že v naší práci se nebudeme zabývat objektivně danou profesní skupinou historiků, zvolených na základě našich současných a vzhledem k prameni vnějších kritérií, ale zaměříme svůj pohled na takovou historiografii, jaká se sama sebe reprezentovala v roce 1934 v Kulturním adresáři.

1. Volba kritérií

Vzhledem k tomu, že budeme pracovat s kvantitativními údaji, musíme také zvolit kritéria, skrze která budeme nahlížet na československou historiografii k roku 1934. Nejdříve je třeba rozlišit, jaká kritéria budou pro naše tázání se po symbolické reprezentaci relevantní. Právě intence na symbolickou reprezentaci nám do jisté míry předurčuje formulování kritérií. To se týká především vztahu k prameni, tedy Kulturnímu adresáři. Pokud bychom se zabývali pouze strukturou historické vědy, jakožto vědeckého oboru, nemuseli bychom se tímto aspektem volby kritérií příliš zabývat. Ale právě jeho reprezentativnost nám dává limity při výběru vhodných kritérií. V nejobecnější rovině to platí o rozlišení vnitřních a vnějších kritérií vzhledem k prameni. Abychom se nedopustili dezinterpretace, není možné pro zkoumání symbolické reprezentace stanovit jako kritérium kategorii, která není obsažena přímo v prameni. Jak záhy uvidíme níže lze z tohoto pravidla udělat v jednom případě výjimku, nicméně základní kritéria budeme vždy volit na základě, který nám určí forma biografického představení osobnosti v Adresáři. Dalším faktorem musí být měřitelnost. Musíme nejen pečlivě definovat jednotlivá kritéria, ale také jejich dílčí části a způsob, jakým je budeme určovat. U kategorií, jako například bydliště či zaměstnání toto nebude problém, nicméně například práce s kritériem národnosti či specializace historika bude vyžadovat mnohem jemnější rozlišovací nástroje. Na druhou stranu charakter a forma našeho pramene jsou velmi vhodné ke stanovení takto objektivních kritérií a jejich následnému statistickému zpracování.

Mezi konkrétní kritéria patří v první řadě postavení v rámci hierarchie oboru, které vychází z údajů o institucích zaměstnávající historiky. Dělí je na šest skupin: přední historiky, univerzitní historiky, středoškolské profesory, archiváře ústředních a významných archivů, místní archiváře a ostatní. Do souboru ostatních spadají všichni neprofesní historici, tedy ti, kteří se studiem či výukou dějin neživí a nemají je jako své prvořadé povolání. Dalším specifickým kritériem je národnost, jejíž vymezení a využití bude (jak uvidíme) velmi sporné a přestože není obsaženo v Adresáři explicitně, bude možné ho z něj odvodit. Velmi jednoznačným kritériem je lokalita. Lokalita určuje místo působnosti konkrétního historika. Zde půjde především o rozlišení historiků z Prahy, Čech (bez hlavního města), Moravy a Slovenska, nicméně lze zpracovat i historiky působící

v zahraničí. Posledním kritériem je zaměření či chcete li specializace historiků. Tato oblast zkoumání nám umožňuje skrze širokou škálu specializací nahlédnout do reprezentativnosti jednotlivých témat či přístupů a její definice nepředstavuje závažnější problém. Toto stručné vymezení kritérií pro naši práci, nemůže samozřejmě v žádném případě dostačovat, nicméně nyní jsme si jen velmi zběžně představili základní kritéria pro analýzu našeho souboru historiků. Jejich přesnou definici a vymezení provedeme níže až v souvislosti s konkrétními údaji a po podrobném rozboru Kulturního adresáře.⁵

⁵ Viz kapitola 5.1. Celek

2. Generace

Kromě výše vyjmenovaných kritérií, budeme pracovat ještě s dalším a tím je generace. Jaké z tohoto rozhodnutí plynou výhody pro naši práci a jak generaci definovat? Generace je vzhledem k našemu prameni vnější kritérium, které v něm není nijak obsaženo. Snad jen v údajích o věku respondentů je faktor generace implicitně zmíněn, nicméně autor ani respondenti s ním vědomě nepracují. Významným přínosem, který práce s fenoménem generace do celého zkoumání vnáší, je zohlednění běhu času a vývoje. Z obecných statistik nelze získat představu o vývoji symbolické reprezentace v jednotlivých kategoriích v čase a právě pohled skrze generace nám toto umožňuje. Jeho dalším nesporným přínosem je možnost sledování trendů, které se vyskytují v jednotlivých kategoriích a projevují se právě jen při pohledu skrze generace a změnu či neměnnost v nich. Toto se dá ukázat na příkladu specializace československých historiků na moderní dějiny. Základní statistika ukazuje, že se tomuto zaměření věnuje 14,6 % badatelů. A právě, podíváme-li se na tentýž soubor přes optiku generací, zjistíme, že nejstarší historici se tématům od roku 1848 nevěnují téměř vůbec a naopak mezi nejmladšími historiky jsou stejná témata bádána se zastoupením až 20 %. Z těchto údajů již lze, jak uvidíme později, vyvozovat první závěry o tvorbě symbolické reprezentace.⁶ Nejen na tomto příkladě lze ilustrovat, jakým způsobem lze generace využít jako užitečnou metodu k analyzování údajů z Kulturního adresáře.

Ovšem abychom mohli s kritériem generace pracovat, musíme si ji nejdříve přesně vymezit. Naše práce samozřejmě není první, která na svou látku aplikuje kritérium generace, jako příklad užití tohoto pojmu v praxi historického bádání bychom mohli uvést například práci Lukáše Fasory *Dělník a měšťan* z roku 2010, kde je tento nástroj použit k analýze profilů socialistických vůdců moravského dělnictva v 2. polovině 19. století.⁷ Čistě teoretickým zpracováním tohoto tématu jsou pak první dvě čísla časopisu *Sociální studia* z roku 2007.⁸ Nabízejí se nám dvě alternativy – objektivní a subjektivní pojetí generace.⁹

⁶ Viz Příloha I

⁷ Fasora, Lukáš. *Dělník a měšťan: vývoj jejich vzájemných vztahů na příkladu šesti moravských měst 1870–1914*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010. 423 s. ISBN 978-80-7325-233-5. str.: 110 - 118

⁸ *Sociální studia*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, 2007/1-2. ISSN 1214-813X.

⁹ Karl Mannheim, *Problém generací*, *Sociální studia*, č. 1- 2/2007, str. 11 - 44

Objektivní formulování pojmu generace se zakládá na stanovení přesného rozmezí, které určuje každou generaci na základě přesně měřitelných údajů. Samozřejmě se jako kritérium nabízí věk, v rámci něhož stanovíme rozmezí, pomocí kterého definujeme jednotlivé generace. Na podobném principu by mohly jako základ také posloužit například údaje o dokončení vysoké školy či vydání první publikace. Pokud jde o rozmezí, je třeba ho přizpůsobit velikosti souboru tak, aby umožnilo dostatečně podrobný vhled a zároveň bylo relevantní i pro zobrazení trendů či konstant ve vývoji jednotlivých kategorií. To znamená stanovit spodní hranici počtu členů jedné generace, který bude ještě relevantní pro zkoumání daného fenoménu. Za tento údaj bychom považovali dvacet osob, tedy stav, kdy jeden člen tvoří pět procent z celku a již je možné v rámci jedné generace rozlišit určité homogenní celky. V našem případě například hlavní proudy v zaměření historiků či poměr zastoupení v hierarchii oboru. Rozmezí lze stanovit v závislosti na velikosti a povaze souboru, se kterým pracujeme. Riziko objektivního přístupu k práci s generacemi spočívá v tom, že nezhledňuje vztahy mezi členy různých generací. Například dva historici, členové různých generací, tak mohli sdílet stejnou kancelář či vést korespondenci a objektivní pojetí generace není s to odhalit vytvářející se mezigenerační diskurs.

Podstatou subjektivního přístupu k práci s generací je její definování na základě společného znaku jejich členů. Těchto znaků může být široká škála. Například můžeme zvolit určitou zkušenost, jakou může být válka, koncentrační tábor, účast na přelomové politické či vědecké události. Dále můžeme jako hlavní společný znak použít společnou osobu učitele, spojení s konkrétní institucí, práci na konkrétním díle (například sborník či encyklopedie) nebo stejné bydliště v určité oblasti v určitém čase. Tento přístup je jistě velmi zajímavý a umožňuje proniknout do validity určitých faktorů na lidské dějiny a přiblížit se pohledu aktérů. Nicméně tento postup předpokládá velmi kvalitní a podrobnou teoretickou a metodologickou přípravu. Má-li být opravdu užitečným nástrojem analýzy, musí být generace velmi přesně a jasně definovány, pravděpodobně pomocí kombinace kritérií. Například aktivní účast na konkrétní události, věkové rozmezí, lokalita, sociální původ a národnost. Jako příklad bychom tak mohli uvést potenciální výzkum generace účastníků demonstrací v srpnu 1968 v Československu, kterým bylo mezi 30 a 40 lety, a byli čeští dělníci z Prahy. Z tohoto příkladu je na první

pohled vidět problematičnost tohoto pojetí, které si žádá opravdu hluboké promýšlení.

My pro naši práci zvolíme samozřejmě první variantu. Objektivní přístup je vhodný proto, že by nebylo možné kombinovat kvantitativní povahu pramene se subjektivními kritérii generace, pro která Kulturní adresář nenabízí oporu. Výhodou je samozřejmě také rozsah souboru a především povaha našeho zkoumání. Vzhledem k tomu, že se nezabýváme strukturou a složením československé historiografie, nýbrž utvářením symbolické reprezentace v jejím rámci. Ta - zvláště zkoumáme li ji na základě kvantitativních údajů, není závislá na soukromých či odborných vztazích mezi jednotlivými aktéry, ale na výpovědi analýzy informací z Adresáře. Právě objektivní pojetí generace nám umožňuje velmi efektivně vnést do celého souboru prvek času a rozdělit ho na menší a přehlednější části. Jako rozmezí pro velikost jednotlivých generací jsme zvolili deset let, vzniklo nám tak šest generací, se kterými budeme dále pracovat.

3. Volba souboru

Nyní před námi leží 174 osob v šesti generacích, které jsou v rejstříku Kulturního adresáře označeni za historiky. Vedle Prof. Josefa Pekaře zde najdeme Annu Bajarovou z Plzně, pracující jako tajemnice okresní péče o mládež, autorku několika knih zabývajících se revolučním rokem 1848. Také v tomto souboru můžeme narazit na mladého (36 let) učitele pražského gymnázia Josefa Pelikána, který již publikoval několik rozborů knih Bohuslava Balbína či na plzeňského městského archiváře Fridolína Macháčka, který své bádání zaměřil na studium středověkého města a stal se v této oblasti uznávaným odborníkem, aniž by získal významné postavení v hierarchii oboru. Dále bychom se mohli setkat s archiváři státních i církevních archivů, kněžími, docenty na univerzitách, publicisty a mnohými dalšími osobnostmi různých profesí, zaměření, ale i věku a bydliště. Jistě není třeba příliš zdůrazňovat rozmanitost a nesourodost takovéto skupiny, která dostatečně vyniká i jen na základě několika málo příkladů. Zde se nám otevírá první metodologická křižovatka pro práci s kvantitativními údaji. Její podstatou je volba velikosti souboru. Tato otázka má samozřejmě své praktické hledisko v ohledu na možnosti kvalitního zpracování takového souboru jedním člověkem, nicméně její jádro spočívá v relevantnosti a kompaktnosti výsledného souboru pro zkoumání zvoleného tématu.

Je základním pravidlem statistiky, že krajní hodnoty se do průměru nezapočítávají. Tento přístup lze zjednodušeně aplikovat i na náš soubor historiků. Seřadíme-li si historiky podle generací po deseti letech, velmi zřetelně nám vystoupí generace III, IV, a V jakožto nosné prvky celé množiny. Mají 43, 48 a 41 členů čímž se stávají jasně nejpočetnějšími a získávají tak výpovědní hodnotu pro obecnější zpracování a zároveň nabízejí širší možnosti detailního pohledu.¹⁰ Zbylé tři generace mají 10, 11 a 19 členů, což jsou soubory jen těžko samostatně zpracovatelné základní statistikou. Ovšem kvantitativní hledisko nemůže být jediné, které má určovat obhajitelnost tohoto výběru, a proto se nemůžeme spokojit pouze s takovouto argumentací.

Z kvalitativních hledisek je pro nás důležitý především věk a pozice v hierarchii oboru. Jak je již zřejmé z číslování generací, mimo náš soubor se ocitly ty generace, které jsou na horním či dolním okraji věkové škály členů

¹⁰ Viz Příloha II

souboru. Vybraní historici z generací III – V jsou ve věku 39 až 68 let a mimo náš soubor se tak ocitly nejmladší a dvě nejstarší generace. Nejmladšímu členovi kompletního souboru bylo v roce 1934 26 let a nejstaršímu 89. Zvýšení spodní hranice souboru nám přináší výhodu v tom, že můžeme pracovat s historiky, kteří již mají jistě daný směr své profesní dráhy, jsou dlouhodobě spojeni s určitými institucemi a také již nemění příliš své zaměření a své poznání spíše prohlubují. Tím se z našeho souboru stává stálý a kompaktní celek tří za sebou jdoucích, nejpočetnějších a nejdůležitější věkové rozmezí zastupujících generací. Výše popsaná volba generací nevynechává žádný významný proud československé historiografie, protože ve zvolených generacích se nachází 41 z 54 historiků zaměstnaných na univerzitách (bez ohledu na postavení v rámci univerzit) a také 13 z 16 zaměstnanců ústředních archivů. Jednoduchá statistika ukazuje, že ani historici Německého a Slovenského původu nebudou opomenuti a jejich skutečný podíl v historické obci nebude omezen, tak jako by tomu bylo, pokud bychom například použili prizmatu členství v Královské české společnosti nauk. V generacích III – V je zastoupeno 13 Německých historiků z celkového počtu 20 a 9 z 11 Slovenských dějepisců. Z výše uvedených dat vyplývá, že je nepravděpodobné, že omezení práce na 3 generace snižuje reprezentativnost souboru pro další analýzu.

Kromě volby dostatečně reprezentativních generací nás čeká ještě jedno rozhodnutí. Týká se kategorie členů zařazených v Kulturním adresáři mezi historiky, kteří ovšem jsou mimo jakékoliv vědecké, vzdělávací, muzejní či archivářské instituce. Otázka tedy spočívá v tom, zda je zařadit do reprezentativního vzorku československé historiografie. Tito „ostatní“ členové souboru jsou obvykle popularizátoři historické vědy, pracující často jako kněží, učitelé a úředníci, kteří obvykle na regionální úrovni zprostředkovávají výsledky profesionálních historiků nebo se věnují dějinám svých obcí a krajů, které obvykle publikují v místních periodikách. Samozřejmě také samostatně publikují, nicméně spíše pro regionálně omezené čtenářstvo a často také patří mezi organizátory místního kulturního života. Statisticky patří do této skupiny téměř třetina všech členů Adresáře a mají tak velmi zásadní vliv na statistiku. Například díky vysokému počtu místních historiků nám říká obecná statistika, že nejsilnějším proudem československé historiografie v roce 1934 byly regionální dějiny, což je jistě zavádějící při pohledu na práce předních historiků nebo tehdejší učebnice

dějepis. Dalším problémem při zapracování tohoto spodního proudu historiografie je jeho oddělení od proudu hlavního. Máme před sebou dvě oddělené struktury. Hlavní proud se sestává z profesních historiků, kteří spolu komunikují na základě členství v institucích a vědeckých společnostech, prostřednictvím odborných časopisů, konferencí i médií. Činnost hlavního proudu je také soustředěna do center ve velkých městech, která nabízejí větší prostor pro setkávání a vzájemnou komunikaci. Vedlejší proud je roztržštěný spíše na periferii po celé zemi a není spojen ani tématem, společným periodikem či konferencí. Tito lidé pracují obvykle odděleně a jejich komunikace s centrem je zprostředkována pouze četbou literatury vycházející z centra – tedy jednosměrně.

Hlavní a vedlejší proud historiografie jsou natolik specifické a navíc oddělené, že zařadit je do jednoho souboru by zásadně omezilo jeho vypovídací hodnotu. Zvláště pak pro obecnou statistiku. Z té ovšem vychází detailnější pohled a tak by se nám zkruslení přeneslo na celou práci. Proto bychom považovali za vhodnější oddělit vedlejší proud dějepisectví od hlavního a využít jeho specifika spíše k detailnějšímu zkoumání historiografie či přímo k samostatné práci. Tato volba nám umožní podrobněji a přesněji se věnovat profesionálnímu proudu historiografie ČSR, ale přesto nevylučuje zapojení historiků vedlejšího proudu do srovnání s hlavním proudem či analýze způsobu přebírání témat a jejich popularizace. Můžeme před sebou vidět definitivně zvolený soubor historiků, kteří zastupují hlavní proud československé historiografie 30. let. Tento soubor čítá 96 členů ze 174 historiků podle Kulturního adresáře, tedy nadpoloviční většinu. Tato většina je, jak jsme si výše ukázali, dostatečně reprezentativní z hlediska pro nás nejdůležitějších kategorií. Jak s touto množinou pracovat? Vzhledem k tomu, že jsme zvolili soubor historiků, na který nelze aplikovat žádný dosavadní koncept historiografie, bude potřeba postupovat při vytváření analýzy celého souboru od obecného pohledu ke konkrétnější optice. Kombinace těchto pohledů by nám pak měla vytvořit obraz struktury československé historiografie 30. let 20. století.

4. Kulturní adresář ČSR

Hlavním pramenem naší práce je Kulturní adresář ČSR, jehož první vydání, dokončené roku 1934, je v úvodu charakterizováno jako „biografický slovník žijících kulturních pracovníků a pracovníků“. ¹¹ Autorem je Antonín Dolenský (1884-1956) vrchní knihovník knihovny Národního muzea. Dolenský se kromě práce na Kulturním adresáři věnoval také nezanedbatelné publikační činnosti, která sahá od sběratelství, přes historii k dějinám umění. Jako příklady uvedme Nové vydání Palackého dějin, Výbor obrazů Karla Škréty či Příručku pro sběratele. Do jeho bibliografie patří také knihovnické pomůcky jako Soupis pražských knihoven z roku 1926. ¹² Cílem adresáře je vytvoření reprezentativního přehledu Československé kultury jak pro zahraniční vědce a instituce, tak pro potřebu vnitřního života Československé republiky. Od počátku autor zdůrazňuje význam příslušnosti k Československému státu i přes jeho multietnicitu. Tento předpoklad je v textu úvodu zmíněn přímo, ale také je nepřímo doložen tím, že při srovnání s jinými státy v oblasti kulturních lexikonů uvádí jako jediného dosavadního československého zástupce Friedricha Jaksche a jeho *Sudetendeutscheschriftsteller und ihre Werke für die Jahre 1900-1929*. ¹³ Tím symbolicky (jako korektní vědec) přijímá Němce do československé kultury. Pro srovnání - německé politické strany se zapojily aktivně do politiky v roce 1926. Důraz na stát a reprezentativnost podporuje i portrét Tomáše Garigua Masaryka, blasonování státních znaků, pečeti a praporů. Státní znaky jsou také barevně vytištěny na evidentně kvalitnějším, křídovém papíru. Mezi reprezentativní a informativní funkcí se pohybuje seznam předních politiků předmnichovské republiky, který následuje po části věnované státním symbolům. Kulturu jako celek, tedy ne rozdělenou na jednotlivá jména, má zastupovat kulturní statistika, která se snaží pokrýt všechny oblasti kultury v jejich kvantitativní formě. Najdeme zde počty škol, muzeí, knihoven s množstvím svazků, divadel, turistických spolků, promítaných filmů atd. Ty mají ukazovat na vyspělost Československa ve všech oblastech. Musíme také podtrhnout, že

¹¹ Dolenský, Antonín, ed. Kulturní adresář ČSR: biografický slovník žijících kulturních pracovníků a pracovníků. V Praze: Josef Zeibrdlich, 1934-1936. 2 sv. (585, 672 s.). str.: 5

¹² Dolenský, Antonín, ed. Soupis pražských knihoven: adresář a průvodce s uvedením podmínek přístupu a hodin úředních. Praha: Jan Svátek, 1926. 46 s., 1 list.

¹³ Jaksch, Friedrich. Lexikon sudetendeutscher Schriftsteller und ihrer Werke für die Jahre 1900-1929. Reichenberg: Gebrüder Stiepel, 1929. 358, [VI] s.

Kulturní adresář řadí zcela samozřejmě do reprezentativní příručky i ženy. „*Kulturní pracovnice*“ zařazuje do souboru podle stejných kritérií, jako jejich mužské kolegy. Přestože po kvantitativní stránce tvoří ženy jen malou část souboru, je zde již kultura a věda považována za genderově vyrovnanou záležitost. Tak to platí alespoň v teoretické rovině, nicméně kvantitativní údaje vypovídají o skutečnosti, že ženy se v polovině 30. let teprve začínaly prosazovat v československé kultuře jako rovnocenné spolupracovnice. Celkem obsahuje tento úctyhodný soubor 5500 životopisných dat. Pokud o to respondenti požádali, byla jim za poplatek 35 Kčs otisknuta portrétní fotografie, hesla jsou řazena abecedně, bez ohledu na jakékoliv další vnější kritérium. Ovšem Kulturní adresář obsahuje také rejstřík, kde jsou osobnosti v něm obsažené, rozděleny podle oborů. Dochází zde k prolínání oborů u různých osob, na základě odpovědi, kterou uvedly v dotazníku. Například Inocenc Ladislav Červinka je uveden jak mezi numismatiky, tak mezi historiky. Samozřejmě najdeme mnoho takových podobných příkladů, kdy se historici zařadili i do jiných oborů. Nejčastěji se setkáme s kombinací s některou z pomocných věd historických, národopisem, archivnictvím či vlastivědou. Tyto seznamy pak tvoří reprezentační seznamy jednotlivých oborů, neboli konstruuji jejich složení, podobu a druhotně i vnitřní strukturu k roku 1934.

Rozdělením členů Adresáře do rejstříku podle oborů Dolenský předkládá určitou strukturu toho, co si představuje pod pojmem kultura. Výčtem oborů vymezuje ty, které tvoří náplň kultury a na základě počtu členů těchto oborů si můžeme udělat představu o prestiži jednotlivých oborů v rámci československé kultury tak, jak ji nastiňuje Antonín Dolenský. Zároveň však tyto obory jsou součástí symbolické reprezentace kultury jako celku. Přestože budeme pro zjednodušení používat označení obor, je třeba vytknout, že autor se striktně drží dotazníkových odpovědí respondentů a uvádí vše, co uvedli jako své obory činnosti. Obory činnosti je přesnější označení, protože vedle klasických vědních oborů z přírodních i humanitních věd a umění můžeme v rejstříku podle oborů najít i okruhy činností, ve kterých dané osobnosti jistě vynikají či jsou přímo jejich průkopníky, ale nejedná se přímo o vědecké obory. Jakožto vědecké obory počítáme odvětví lidské činnosti charakterizovatelné jako soustavná, kritická a metodická snaha o pravdivé a obecné poznání v určité vymezené oblasti skutečnosti mající zázemí v institucionální základně. Mimo tyto obory vědecké a

umělecké se nachází odvětví, která nemají status vědy, a přesto jsou zařazena do Kulturního adresáře právě jako součást kultury, která je zde pojata v nejširším smyslu. Svědčí o tom právě zařazení takových polí jako skauting, sokol, okultismus, sport nebo tak úzce vymezené sféry jako textilní zbožíznalství či zahraniční propaganda. Takto široké pojetí kultury tedy potvrzuje tezi o reprezentativnosti, jako nejvýznamnějším cíli Kulturního adresáře, protože ukazuje na rozmanitost a šíří záběru československé kultury.

Prostřednictvím jednoduché kvantitativní analýzy se pokusíme získat vhled do toho, jak reprezentativní jsou jednotlivé obory pro československou kulturu v pojetí Antonína Dolenského a jaké místo v ní má historie. Pro tento obraz nám postačí jako materiál údaje o oborech, které mají nejméně padesát členů. Takových je v rejstříku třicet. Zcela obecně je můžeme rozdělit na vědy humanitní, přírodní a ekonomické. Čtvrtou část tvoří všechna základní odvětví umění – malířství, spisovatelství, hudba a drama. Druhým kritériem nám bude počet členů jednotlivých věd či oborů. Vzhledem k tomu, že jde právě o největší oborové soubory, zvolíme za způsob jejich porovnání délku sloupce s výčtem členů, nikoliv jejich přesný počet, který by byl jen zbytečným zatěžováním fakty bez jakékoliv přidané hodnoty. Takto dostaneme tři skupiny podle zastoupení v rámci československé kultury. V první z nich jsou 3 nejpočetnější obory – spisovatelství, malířství, redaktorství a žurnalismus – které mají počty členů až několikanásobně vyšší než ostatní obory. Spisovatelé jsou tak vyjmenováni na 3 stranách rejstříku a ani zbývající dva obory nelze při běžném prolistování rejstříku přehlédnout. Po této nejprestižnější, skupině, následuje skupina 13 oborů, které tvoří průměr mezi nejpočetnějšími obory. Pro představu uvedme, že její nejpočetnější zástupci mají okolo 200 členů. Mezi 50 a 100 členy se přibližně pohybuje rozmezí definující poslední skupinu, která ještě patří mezi důležité obory, ale stojí na jejich spodní hranici. Je třeba zdůraznit, že v Kulturním adresáři je rozlišeno přesně 291 oborů, nicméně většina z nich nepřesahuje počtem 50 členů.

Výše nastíněná perspektiva hovoří zcela jasně. Vypovídá o skutečnosti, že v Kulturním adresáři je pro československou kulturu nejreprezentativnější obory humanitní a umělecké. Přestože jsou mezi „*kulturními pracovníky a pracovníci*“ zařazeni i zástupci průmyslu, obchodu a technických odvětví jsou znakem československé kultury aktivizovaným pro její legitimizaci humanitní a

umělecké obory, které častěji přinášejí společnosti užitek duševní a duchovní než materiální. Prvním nehumanitním a neuměleckým oborem, který je v pořadí nejpočetnějších oborů je lékařství na sedmém místě, kdy se před ním nachází historie a právo. Celkem se mezi 30 nejreprezentativnějšími obory vyskytuje 9 oborů ekonomických, přírodovědných a technických. Zároveň z téhož vyplývá, že nejlépe zastoupené obory nejen poskytují oporu československé kultuře jakožto součástí její symbolické reprezentace, ale také svým členům, kteří svým členstvím získávají podíl na prestiži daného oboru, který ji získává díky svému postavení v rámci kultury jako celku. Jedná se tedy o organické propojení, kdy kvantitativně úspěšný obor poskytuje svou prestiž jak kultuře jako celku, tak i svým jednotlivým členům a podílí se tak jejich soukromé reprezentaci.

Nás z tohoto hlediska nejvíce zajímá postavení historické vědy. Jak již víme, nachází se mezi 30 nejpočetnějšími obory. Mezi nimi je na pátém místě. Ovšem je třeba se na tyto údaje podívat podrobněji. Před historií se nachází pedagogika a za ní právo. Máme zde blok tří humanitních věd, před kterými je trojice spisovatelství, malířství a žurnalistika. Pokud bychom nahlédli do rejstříku Kulturního adresáře, zjistili bychom na první pohled, že mezi trojicí tří předních oborů a třemi následujícími humanitními vědami je diametrální rozdíl v počtu členů. Žurnalistů je tak jednou tolik, co historiků a pedagogové by svým počtem tvořili čtvrtinu spisovatelů. Se snižujícím se množstvím členů již rozdíly nejsou nijak výrazné a spíše se stírají. To nám ukazuje na fakt, že historie si nemůže nárokovat vedoucí místo v československé kultuře podle Adresáře a v tomto srovnání se jeví spíše jako mírně nadprůměrný, dlouhodobě etablovaný obor. Nicméně ve srovnání pouze s humanitními vědami, jako jsou pedagogika, právo, filologie, literární historie, teologie atd. vyniká historická věda jako obor, který má vysokou prestiž a je více zajímavým z hlediska symbolické reprezentace jednotlivce, než z pohledu československé kultury jako celku.

Jednotlivá hesla osob jsou tvořena na základě jednotného dotazníku. Ten byl zaslán vybraným osobnostem pod hlavičkou Antonína Dolenského. Autor se zde reprezentuje jako hlavní bibliotékař knihovny národního muzea, tedy nezaštiťuje se žádnou kulturní institucí a své postavení vedoucího vědeckého pracovníka Národního muzea považuje za dostatečně prestižní pro takovou akci jako je vytvoření prvního adresáře v československé republice. V hlavičce také uvádí, že otisknutí údajů je bezplatné. Což nás přivádí k pochybnostem o tom,

jestli je možné tak rozsáhlou akci pořádat sám a na vlastní náklady. Nicméně archiválie v Dolenského pozůstalosti, dostupné v Památníku národního písemnictví (PNP) a v Archivu Národního muzea (ANM), o spojení s konkrétní institucí nesvědčí.¹⁴ Rozpor mezi organizační a finanční náročností projektu a neexistencí důkazu o spolupráci s určitou institucí může vyřešit jiný údaj z pramenů. Tímto vysvětlením je čas, který byl třeba k vytvoření Kulturního adresáře. Na většině zodpovězených dotazníků je datum odeslání z roku 1932. Dvouletý rozdíl mezi obdržáním dotazníku a vydáním Adresáře můžeme považovat za první část řešení otázky dotazníkové akce jako podniku Antonína Dolenského. Druhou, významnější, částí je princip samofinancování. Ten spočívá na předpokladu, že osoby uvedené v dotazníku si ho také pořídí, jako součást své reprezentace. K tomuto účelu slouží objednávkový kupón, který je součástí dotazníku a nabízí možnost objednání Kulturního adresáře za zvýhodněnou cenu. Dá se kalkulovat na to, že z 5500 osob se najde dostatek zájemců, jejichž objednávky minimálně uhradí náklady na zpracování dotazníku a že akce bude generovat zisk. Pokusili jsme se udělat sondu mezi stovkou historiků, což je jediná možná cesta k získání představy o finanční návratnosti takovéto akce, vzhledem k tomu, že v archivech nenajdeme účetnictví, které by se týkalo Adresáře. Ze sta historiků si Kulturní adresář objednalo 40, přičemž samozřejmě nemůžeme dohledat pozdější objednávky a je třeba si uvědomit, že jde jen o malý vzorek z celku. Nicméně víme, že Antonín Dolenský připravoval i druhé vydání k roku 1936, ke kterému má ve své pozůstalosti již mnoho obdobných dotazníků, jako k prvnímu vydání Adresáře. Z toho lze usoudit mimo jiné na to, že první nebylo po finanční stránce neúspěšné.

V dotazníku můžeme identifikovat několik bloků otázek. První z nich je logicky zaměřen na osobní údaje. Mezi otázkami po základních identifikačních údajích je pro nás zajímavé tázání se po předcích a příbuzných, které otevírá možnost zabývat se vytvářením společenských sítí pomocí sňatků například v rámci určitého oboru apod. Pokud uvádí dotázaný i své předky je možné ho zařadit vertikálně v čase do významného rodu a získat tak základní genealogické

¹⁴ Literární Archiv Památníku národního písemnictví, pozůstalost Antonín Dolenský, karton 1 – 14, číslo fondu 267 (nezpracované)

Archiv Národního muzea, Registratura Národního muzea, Knihovna NM, NAD 760, Karton 124

informace. Kvůli zjištění mobility mohou být badatelsky vyčerpávací i otázky po místě narození, současném bydlišti a letním bytě. Ty jsou zdůrazněny autorem i v úvodu Kulturního adresáře, jako příležitost k navázání kontaktů mezi vědci z domova i ze zahraničí. K tomuto typu otázek patří také uvedení telefonního čísla. Setkáváme se zde tedy s figurou kosmopolitizace a větší interaktivity československé vědecké obce.

Další okruh otázek se týká odborného působení. Tato část dotazníku stojí na dvou otázkách, které mohou na první pohled působit podobně, ale ve skutečnosti se každá ptá po jiném aspektu díla dané osobnosti. „*Charakteristika aneb stručné vyličení činnosti, oboru pracovního*: “ a „*Který Váš obor (y) má být v rejstříku uveden*: “ Obě otázky se ptají o specializaci dotázaného, ale každá zdůrazňuje jiné hledisko. Otázka po uvedení díla do rejstříku očekává, aniž by byl uveden seznam možných oborů, že respondent vyplní svou specializaci zcela obecně a heslovitě. Ke stručnosti nabádá odpovídajícího i určení: „*v rejstříku*“. Toto je přímo zdrojová otázka, na základě které je vytvořen rejstřík podle oborů. Ovšem otázka tážající se na „*charakteristiku aneb stručné vyličení činnosti, oboru pracovního*“ neočekává stejnou odpověď jako dotaz předchozí. Zde se předpokládá podrobnější popis činnosti dotázaného, tedy důvod, proč by měl být zařazen do reprezentativní publikace typu Kulturního adresáře. Jednou z typických odpovědí může být například vyličení již zmíněného I. L. Červinky: „*Zprvu věnoval se činnosti historické a publicistické jako redaktor „Sursum“, „Vlasti“, „Sborník historického kroužku“, „Sborníku katolického duchovenstva československého“. V letech 1921 – 25 byl asistentem Theologické fakulty v Praze, 1926 jmenován definitivním profesorem náboženství na stát. učitelském ústavě v Praze II, od roku 1928 suplujícím profesorem katechetiky a pedagogiky Bohoslovecké fakulty Karlovy univerzity v Praze. Přispívá do všech katolických kulturních a vědeckých revue, v nichž publikoval řadu studií, kritik a článků od roku 1912.*“ Je zřejmé, že odpovědi na tuto otázku jsou nám cenným zdrojem informací o reprezentativnosti určitých témat, institucí, periodik apod. Můžeme být vděční Dolenského pečlivosti, že je můžeme najít přesně otisknuté v Adresáři, jen s nezbytnými stylistickými úpravami a zkratkovitou formou.

Jako podpůrnou otázku k širšímu vyličení oboru, respektive sebereprezentaci dotázaného, můžeme chápat výčet literatury, který má podpořit oprávněnost jeho zařazení do souboru členů Adresáře. Jinými slovy řečeno, soupis

díla zde tvoří zásadní část symbolické reprezentace respondenta a podporuje tak jeho nárok na výsadu být zařazen do Kulturního Adresáře a reprezentovat svůj obor. Tento jev je ve své kvantitativní podobě patrný zvláště u těch členů Adresáře, kteří nemají oporu v prestiži instituce, ve které by působili. Tuto „nevýhodu“ pak kompenzují podrobnými výpisy svých publikací včetně drobných příspěvků do regionálních a spolkových periodik. Podobnou doplňující funkci má i možnost uvedení členství v učených společnostech, akademiích a udělení státních vyznamenání. Zde patří k nejreprezentativnějším především učené společnosti. Z těch nejvýznamnějších rozhodně Královská česká společnost nauk, Akademie věd, Štefánikova učená společnost a Verein für Geschichte der Deutschen in Böhmen.¹⁵ Státní vyznamenání obdrželo devět historiků ze 174, což z vyznamenání činí výjimečnou, ale exkluzivitu generující záležitost. Na závěr dotazníku bylo možno doplnit další informace, pro které nebylo jinde místo, nicméně tuto možnost většina respondentů z řad historiků nevyužila. Stejně jako možnost navrhnout některého kolegu či známého, aby mu byl také zaslán dotazník Kulturního adresáře. Tato doporučení se objevují spíše mezi níže postavenými kolegy ze středních škol či v rámci církevních kruhů. Všemi se také A. Dolenský zabýval, o čemž svědčí jeho zásahy v podobě odškrtnutí přímo v dotaznících. Poslední částí byl objednávkový kupón na jeden výtisk Kulturního adresáře zlevněný na 95 Kčs oproti plánovaným 120,- v běžném prodeji.

Nyní obrátíme svou pozornost již přímo k československé historiografii a vymežíme si ji tak, jak nám ji určuje Dolenského Kulturní adresář. Vhodným nástrojem nám zde bude pojem symbolické reprezentace. Symbolickou reprezentací se míní soubor znaků verbální i obrazové povahy, jež jsou aktivizovány při legitimizaci výběru osob.¹⁶ Těmito znaky jsou odpovědi respondentů v dotaznících zaslaných Antonínu Dolenskému. Na jejich základě lze nejen vydělit historiky od ostatních „kulturních pracovníků“, ale také, jak později uvidíme, provést detailnější analýzu československé historiografie. Podle odpovědi na otázku „*Který Váš obor (y) má býti v rejstříku uveden:*“ a tedy i v naší práci je historikem ten, kdo sám sebe za historika označí, což rozšiřuje

¹⁵ Collegium Carolinum. Tagung, Seibt, Ferdinand, ed. a Neumüller, Michael, ed. Vereinwesen und Geschichtspflege in den böhmischen Ländern: Vorträge der Tagungen des Collegium Carolinum in Bad Wiessee vom 25. bis 27. November 1983 und vom 23. bis 25. November 1984. München: Oldenbourg, 1986. 332 s. Bad Wiessee Tagungen des Collegium Carolinum. ISBN 3-486-52791-6.

¹⁶ Viz srov. Bělič, Vít - Štaif, Jiří: Symbolická reprezentace duchovních a proces sekularizace ve Vilémkově Národním albu z roku 1899. In: Sekularizace venkovského prostoru v 19. století. Brno, Matice moravská 2009, str. 70

vzorek lidí zahrnutých do souboru historiků. Dopadem z tohoto vyplývajícím je skutečnost, že součástí souboru nejsou jen historici profesionální, zastupující hlavní proud historiografie, ale i skupina amatérských historiků tvořící vedlejší či spodní proud dějepisectví.

Do hlavního proudu historiografie patří vědci formálně vzdělání a vlivní prostřednictvím svého působení na univerzitách, středních školách nebo v institucích muzejního či archivního zaměření. Tedy lidé, jimž je historie profesí. Na rozdíl od vedlejšího proudu jsou často součástí vědeckých spolků a akademií, přispívají do reprezentativních časopisů (Český časopis historický, Časopis matice moravské) a jejich publikační činnost se obvykle zaměřuje na studie a monografie. Naopak neprofesionální historici spodního proudu vykonávají prvořadně jiné povolání než historické bádání a výsledky svých výzkumů prezentují spíše v člancích regionálního tisku. Tím ovšem nejsou zbaveni vlivu na veřejnost. Je třeba zdůraznit, že často jejich povolání jim umožňují vstupovat do veřejného prostoru. Narazíme tu tak na mnoho publicistů, kněží a úředníků. Početně tvoří právě spodní proud třetinu z celkového počtu historiků v Kulturním adresáři. Způsob vytváření symbolické reprezentace historika v Kulturním adresáři z roku 1934, založený na písemných odpovědích na jednotný formulář může být inspirativním zdrojem pro detailnější pohled na tuto profesní skupinu podrobnějším pohledem skrze reprezentativnost kategorií, které jsou explicitně či implicitně v Adresáři obsaženy.

5. Popis: Jeden celek - tři generace

5. 1. Celek

Máme před sebou 96 profesních historiků, kteří zaujímají různá postavení v rámci československé historiografie 1. poloviny 30. let 20. století.¹⁷ Pod pojmem „profesní historik“ se rozumí člověk, který dosáhl úrovně vysokoškolského vzdělání buď v oboru historie na univerzitě, nebo na pedagogických školách. Zároveň jeho hlavním zaměstnáním je práce v instituci, jejímž posláním je psaní, popularizace a výuka dějin a je publikačně činný. Tito jsou reprezentanty československé historiografie jakožto celku. Před námi ležící soubor zahrnuje jak historiky z akademické půdy, archiváře, pracovníky místních muzeí tak publikačně činné středoškolské profesory dějepisu. Mezi nimi mají samozřejmě své místo i historici menšinových národností v ČSR. Najdeme zde Němce, Slováky i několik dalších evropských národů. Také nebudou opomenuty ženy – historičky. Věkové složení se pohybuje v rozmezí 39 – 68 let. Tedy, předpokládáme-li postupný růst kariéry, jedná se o již stabilní fázi vědeckého života, ve které jsou aktéři těsně před či na vrcholu své činnosti a zároveň ještě nehrozí odborný útlum.

Československá historiografie – tento na první pohled jednotný pojem je vnitřně velmi diferencovaný. Prvním kritériem pro detailnější vhled do historické vědy v Československu je vnitřní hierarchie v oboru. Ta je velmi úzce svázána s prestiží institucí, ve kterých konkrétní historici pracují. Zároveň bude třeba rozlišovat i v rámci institucí více či méně významné historiky. Kulturní adresář nijak nepracuje s prestiží institucí, pouze uvádí zaměstnání každé osoby, a proto si musíme vytvořit vlastní stupnici, která však bude vycházet z údajů Adresáře tak, aby bylo možné každého historika přesvědčivě zařadit na odpovídající úroveň. Nejprestižnější postavení mezi vzdělávacími a badatelskými institucemi si drží pochopitelně univerzity, respektive historici na univerzitách zaměstnaní. Ovšem je třeba rozlišit postavení historiků i v rámci univerzit. Pro toto rozlišení jsme zvolili termín „přední historik“, který odkazuje k vědci, který nejenže představuje vrchol vědeckého bádání na poli historiografie a často má také významný vliv na veřejný prostor prostřednictvím tisku, ale můžeme říci, že i do dnešní doby je jeho dílo

¹⁷ Viz Příloha II

známé alespoň v historické obci a současní badatelé ho musí brát stále v potaz při své práci. Za předního historika lze také označit i výjimečnou osobnost, která působí mimo akademickou půdu. V roce 1934 bylo mezi předními historiky také poměrně mnoho těch, kteří svých pozic i vzdělání dosáhli ještě v Rakousku – Uhersku. Vedle předních historiků jsou tu jejich univerzitní kolegové – „univerzitní historici“, kteří působí jako profesori, docenti či asistenti, ale jejich vliv a dílo nebyly ve srovnání s předními historiky tak význačné, abychom je s nimi mohli řadit do jedné kategorie. Je samozřejmostí, že pracujeme se stavem historické obce k roku 1934, tedy se mezi univerzitními historiky mohou objevit i jména, která bychom v pozdější době označili za přední historiky. Příkladem může být mimo jiné i asistent Univerzity Karlovy Zdeněk Kalista.

Po vysokých školách patří mezi instituce, zabývající se historií, bezesporu archivy. Ani tyto instituce netvoří homogenní celek, nicméně jejich rozdělení není již tak subtilní jako u univerzitních historiků. Archiváře můžeme rozdělit na zaměstnance centrálních a místních archivů. Za univerzitní historiky se na třetí místo v naší hierarchii zařadí pracovníci centrálních archivů. Jedná se o různě specializované archivy na celostátní či zemské úrovni, které obvykle sídlí v centrech státu (Praha, Brno, Bratislava) a zároveň i významné církevní a šlechtické archivy. V této kategorii můžeme vedle sebe postavit archivy ministerstev, arcibiskupský archiv, Archiv Národního muzea, Státní zemský archiv, archiv rodu Černínů a mnohé další. Jako pomocného kritéria lze využít i kontaktů jejich archivářů s předními univerzitními historiky, kvalitně vedené archivářské práce a samozřejmě také z jejich publikační a v neposlední řadě i ediční činnosti.

O pomyslný stupeň níže jsou středoškolské profesory dějepisu. Samozřejmě nejsou zde všichni učitelé dějepisu, ale do Kulturního adresáře se dostali jen Ti, kteří mohou svůj nárok podpořit publikační činností, byť regionálního rozsahu, nebo pořádáním osvětových akcí v místě svého působení apod. Ke společenskému postavení středoškolského profesora je třeba říci, že v období Československé republiky měl vyšší společenskou prestiž i finanční ohodnocení než je obvyklé dnes.¹⁸ Tyto faktory také mohou být důvodem vysokého zapojení středoškolských profesorů do veřejného a populárně vědeckého života. Vzhledem k věku

¹⁸ Morkes, František. Postavení učitele v předmnichovském Československu. [Praha]: Ústav pro informace ve vzdělávání, 1994. 26 s. Aktuality - informace; č. 2/94. ISBN 80-211-0182-2.

zvolených generací budou tito historici představovat skupinu, která nedosáhla na nejvyšší mety v hierarchii, ale je velmi početná, a právě proto bude zajímavé sledovat její roli v rámci celého oboru i jednotlivých generací. Nejnižší prestiže v rámci hlavního proudu historiografie dosahují zbývající archiváři, kteří jsou obvykle správci místních archivů, knihoven a muzeí. Patří sem převážně městské archivy, regionální muzea a knihovny. Publikační a badatelská činnost místních archivářů – jak je budeme nazývat, je obvykle nižší než u jejich kolegů z centrálních archivů, nicméně o to větší je jejich dosah v místě jejich působení pomocí publikací článků v místním tisku, pořádání výstav apod.

Takto je možné na základě údajů z Dolenského díla vytvořit poziční hierarchii uvnitř historické vědy takové, jakou nám ji předkládá Kulturní adresář. Bez obtíží se do výše popsaných struktur vejdou všichni členové souboru. Vytvoření takovéto hierarchie nám umožní podívat se na československou historiografii neobvyklým pohledem, který nám může pomoci analyzovat detailněji její vnitřní struktury tak, jak jsou konstruovány v Kulturním adresáři. Zároveň se nám zde otvírá možnost analyzovat vztah mezi postavením historika v hierarchii oboru a symbolickou reprezentací jednotlivce, ale i celé historiografie. Podíváme-li se na Československou historiografii rozvrstvenou podle pozic v hierarchii oboru, uvidíme, že v pomyslných nejvyšších patrech se nachází 13,5 % předních historiků, kterým na univerzitách sekunduje velká skupina jejich méně zkušených kolegů, tvořící třetinu z celkového počtu. 13,5 % patří elitním archivářům, kteří pracují v centrálních archivech, ale také zaměstnancům místních archivních a muzejních institucí. Necelou třetinu pak zabírá skupina aktivních středoškolských profesorů, jejichž činnost jim vynesla místo v kulturním adresáři.

Obraz vycházející z výše uvedených procentuálních údajů nám ukazuje na poměrně vysokou prestiž, která patří středoškolským profesorům, jejichž zastoupení je velmi významné, zvláště porovnáme-li ho s pracovníky místních archivů, kterých je v celém souboru pouze 13,5 %. Samozřejmě nejreprezentativněji vyznívá tento náhled pro historiky zaměstnané na univerzitách, tedy přední a univerzitní zároveň, kterých je dohromady přes 40 %. V rámci historiografie jako celku lze říci, že nejtypičtějším reprezentacemi historika v Kulturním adresáři jsou buď vysokoškolský profesor, docent či asistent nebo profesor dějepisu na střední škole, aktivní v regionální osvětě.¹⁹ Právě

¹⁹ Viz Příloha I

rozpor mezi relativně málo prestižním postavením středoškolského profesora dějepisu v rámci hierarchie oboru a důležité úloze dějepisce téhož postavení pro symbolickou reprezentaci historiografie i jeho vlastní reprezentaci je typickou ukázkou tvorby symbolické reprezentace, která nemusí vždy kopírovat prestiž na základě dosaženého společenského a institucionálního zařazení. Tudíž lze konstruovat za pomoci kvantitativních údajů symbolickou reprezentaci jednotlivých částí československé historiografie na základě kritéria postavení v rámci hierarchie. Uvidíme, jak se budou symbolické reprezentace měnit v kombinaci s dalšími kritérii.

Zajímavý problém před nás staví promyšlení národnostního složení československé historiografie. Nejdříve je třeba popsat, jak Kulturní adresář pracuje s národností. Jak již bylo zmíněno, Dolenský se svou konstrukcí historiografie pohybuje mezi myšlenkou územní a národnostní konstrukce kultury. Územní konstrukt tedy zakládá historiografii ČSR, zatímco národnostní se bude spíše blížit konceptu čechoslovakismu. Podle úvodu k této publikaci do československé kultury patří všichni kulturní pracovníci, kteří: „...*spolutvořili československou kulturu. K tomu jsou připojeny i životopisy těch veřejných pracovníků, kteří se narodili na našem území a pracují v cizině, anebo zase cizinci, kteří působí v naší republice.*“²⁰ Předchozí citace se explicitně vyjadřuje k otázce, kdo je považován za československého kulturního pracovníka. Místo národnosti, chápané jako přihlášení se ke skupině lidí se stejnou kulturou, jazykem a dějinami, Dolenský klade důraz na místo narození nebo odborného působení dané osobnosti. Můžeme tedy konstatovat, že vhodnějším pojmovým nástrojem k analýze než národnost je pro nás spíše původ. Tento pojem také přímo koresponduje s otázkou z dotazníku po místě narození, což potenciálně umožňuje rozlišovat například i mezi moravskými a českými historiky. Přestože přímá otázka po národnosti v rámci Adresáře chybí, je možné rozlišit nejpočetnější národnostní skupiny v rámci československé kultury a tak se pokusit poodkrýt jakou konstrukci historiografie nám údaje Adresáře předkládají. V první řadě na základě původu, pak samozřejmě také za pomoci jazyka, který dotyčný vědec používá při své tvorbě a částečně i volbou témat. Některá témata jsou nepochybně typická pro určité skupiny v historiografii, které můžeme označit jako

²⁰ Dolenský, Antonín, ed. Kulturní adresář ČSR: biografický slovník žijících kulturních pracovníků a pracovníc. V Praze: Josef Zeibrdlich, 1934-1936. 2 sv. (585, 672 s.) str. 5

národnostní. Jako příklad může sloužit maďarizace jako téma výhradně slovenských historiků, naopak českými tématy jsou husitská revoluce a rok 1848. Čeští historici také obvykle píšou o tématech týkajících se dějin celého státu, zatímco Slované se spíše soustředí na regionálně slovenská témata. Každopádně vždy existují výjimky z tohoto pravidla, a proto je třeba ho používat jen velmi kriticky a pouze jako pomocné kritérium. Výše naznačeným způsobem lze poměrně spolehlivě identifikovat v Adresáři České, Slovenské a Německé historiky. Velmi snadné je také rozlišit historiky, jejichž národnost je zcela ojedinělá a zároveň nese určité specifické znaky. Máme na mysli například Polského historika Marjana Szykowského, který pochází ze Lvówa a publikuje v polském jazyce práce z polských dějin. Stejně bezproblémové určení původu je možné i ukrajinského emigranta Dymytra Dorošenka, Angličana Setona Watsona a několika ruských historiků.

Určitý metodologický problém s určením národnosti či vyznání se objevuje u židovských historiků.²¹ Ať již byla jejich židovská identita založena na náboženském vyznání, příslušnosti k národu, kultuře nebo kombinaci obou těchto faktorů není možné výhradně na základě Kulturního adresáře identifikovat skupinu osob, které bychom mohli označit jako „židovské historiky“. U některých o jejich identitě vypovídá seznam literatury a bádáných témat, nicméně jedná se o nečetné případy a tento přístup by vedl k mylným závěrům. Na základě sekundární literatury můžeme konstatovat, že historici, kterým byla vlastní židovská identita, jsou v Adresáři zastoupeni, nicméně tato jejich identita není součástí jejich symbolické reprezentace.²² Poměrně spolehlivě můžeme na základě výpovědí Kulturního adresáře rozlišit historiky českého, německého a slovenského původu. S těmito kategoriemi je tedy možné relevantně pracovat v rámci zjištění jejich zastoupení v rámci československé historiografie a jejich generací. Konkrétně to znamená, že nejprestižnější postavení v rámci symbolické reprezentace zauímají historici českého původu, kteří představují 75 % z celého souboru. Zajímavé je, že pomyslné druhé místo nepatří historikům ze Slovenska (6 %), nýbrž jejich německým kolegům s 11 % zastoupením. Pokud bychom měli s těmito údaji pracovat dále, můžeme konstatovat, že německá historická věda

²¹ Frankl, Michal. "Emancipace od židů": český antisemitismus na konci 19. století. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2007. 403 s. ISBN 978-80-7185-882-9. s. 20 - 21

²² Kutnar, František a Marek, Jaroslav. Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví: od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století. 3., dopl. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. 1087 s. Česká historie; sv. 3. ISBN 978-80-7106-402-2.

tvořila v roce 1934 stále ještě kompaktní a funkční celek, zatímco slovenské dějepisectví stálo spíše na počátku svého rozvoje. Tato situace také koresponduje s mírou prestiže, která je spojena s přihlášením se k určité národnostně definované části historiografie.

Kulturní adresář přiznává československé kultuře multietnicitu, nicméně je otázkou jakým způsobem na ni klade důraz. Klíčem je přídavné jméno „československý“ které se může vztahovat jak k příslušnosti ke státu, tak k národnosti. Adresář objektivně vypovídá o místě narození, zaměření vědecké práce a aktuálním pracovišti kulturního pracovníka, které mohou mnoho říci o jeho národnostní identitě, nicméně zde není prostor pro přímé vyjádření národní identity členů souboru. Budeme-li přesto s národnostním prvkem pracovat, musíme si uvědomit, že nepracujeme s objektivním stavem československého dějepisectví, nýbrž s konstruktem, který jeho národnostní složení spíše vytváří, než odráží.

Další na první pohled předem snadno předpokladatelnou, ale neopomenutelnou kategorií je lokalita, kde daní historici pracují. Nejde nám zde o to, vytvořit telefonní seznam historiků, ale využít informace, které jsou dostupné v Adresáři, k co nejpodrobnější analýze historie jakožto oboru a jejich možností při tvorbě symbolické reprezentace. Místa pracoviště můžeme definovat jako centra a periferie. Centrum lze samozřejmě definovat různě, nicméně zde budeme brát v potaz centra jakožto střediska kulturního, společenského a vědeckého života. Konkrétně to znamená, že v centru nalezneme sídla univerzit, spolků, ústředních archivů a dalších významných institucí. Vzhledem k tomu, že jde o československou historiografii, nebudeme brát v potaz centra regionální, nýbrž jen města významná z celostátního hlediska. Na pomyslné mapě se nám rýsují jako centra města Praha, Brno a Bratislava, což jistě není žádným překvapením, nicméně je třeba si vymezit i tuto další vrstvu diferenciaci československé historiografie. Ještě je třeba dodat, že v celém Kulturním adresáři najdeme pouze dva historiky z Podkarpatské Rusi, kteří se ovšem nevešli do našeho výběru. Komunikace s touto částí státu byla vždy složitá a často v různých statistikách údaje z Podkarpatské Rusi chybí, ovšem v pramenech ke Kulturnímu adresáři jsme o takovýchto potížích nenašli žádnou zmínku.²³

²³ Literární archiv PNP, kompletní pozůstalost Antonín Dolenský č. fondu 267, ANM, KNM karton 124

První dvě kategorie jsme abstrahovali z Dolenského díla, druhá je na základě dotazníků objektivní a čtvrtou bude třeba rekonstruovat podle odpovědí respondentů Kulturního adresáře. Touto kategorií je zaměření historiků. Tedy užší výběr tématu, ve kterém můžeme dotyčné vědce považovat za odborníky a o kterém převážně publikují, editují prameny či ho vyučují. První a nejjistější možností jak pojmenovat specializaci konkrétního historika je jeho vlastní odpověď na otázku: „*Charakteristika aneb stručné vyličení činnosti, oboru pracovního*“. Zde málokdy najdeme jednoduchou odpověď jako „*historie*“, „*dějiny*“ apod. Naopak zde se historici často přesněji rozepisují a podrobněji charakterizují své zaměření. Najdeme zde méně či více obsírné odpovědi. Například Augustin Neumann uvádí: „*České dějiny církevní*“, profesor reálky a konservatoře Hugo Traub uvádí: „*dějiny pol. 19. stol.*“. Mezi obsírnější odpovědi patří vyličení Jaroslava Bidla: „*Obírám se dějinami Slovanstva a východní Evropy, zvláště dějinami byzantskými a Polskými. Podrobně bádám dějiny Jednoty bratrské a to především v Polsku*“.²⁴ Ovšem ne každá odpověď je tak jednoznačná, například uvede-li dotazovaný v odpovědi více možností či neodpoví vůbec, nebo jen zcela obecně. Pak je možné potvrdit správné určení specializace pomocí rozboru jeho díla. Takovým příkladem je F. M. Bartoš, který o svém oboru uvádí jen, že je „*historik (hlavně husitství a české reformace)*“ což je velmi obecné vyjádření, které převzato bez kontroly by mohlo způsobit chybné zařazení specializace. Proto jsme nahlédli do seznamu literatury, kde se již všechny tituly zabírají dobou českého středověku. Pro příklad uvádíme jen několik titulů: *Jan Žižka z Trocnova, Eneáš Silvius a jeho česká kronika* a *Kníže Václav sv. v dějinách a legendě*. Na základě kombinace dvou faktorů – vlastního vyjádření a témat publikovaných prací lze bezpečně určit specializaci jednotlivých historiků.

Jako hlavní kritérium pro formulování jednotlivých specializací jsme zvolili čas. Tudiž období dějin, kterému se historik věnuje. Abychom byli věrní pramenům, použili jsme klasické dělení dějin, tak jak je používali respondenti v dotazníkových formulářích. Máme zde prehistorii, starověk a středověk, jejichž vymezení je zcela jisté a odpovídá i současnému pojetí periodizace dějin. Problém začíná u novověku, za jehož počáteční bod lze snadno stanovit na rok 1453, ovšem nám jde hlavně o stanovení hranice mezi novověkem a epochou, kterou

²⁴ LA PNP, kompletní pozůstalost Antonín Dolenský č. fondu 267

dnes nazýváme moderními dějinami. Kde tedy končí novověk a začíná období, které lze podrobit historickému zkoumání a stále žije ještě v živé kolektivní paměti národa a v politické rovině v něm najdeme řadu příčin existence tehdejšího státu? V úvahu připadají data 1789 a 1848. Oba zlomové roky zásadní pro průběh modernizace by jistě měly dostatek argumentů pro to být hranicí mezi novověkem a moderními dějinami pro historiky 30. let 20. století. Vzhledem k tomu, že se pohybujeme v historiografii československé, přidržíme se události přímo spojené s českým prostředím a tudíž roku 1848. Roku kdy u nás vznikla politická kultura a ve kterém můžeme již mluvit o konsolidovaném českém národě.²⁵ Konečně perioda 1453 -1847 je doménou historiků novověku a jejich kolegové zkoumající období mezi lety 1848 a 1918 budou historici moderních dějin.

Ovšem ne všichni historici se zaměřili na konkrétní období a věnovali se studiu konkrétního problému, oblasti či jevu v běhu času a tudíž se zcela vymykají výše zvolenému chronologickému rámci. Asi nejtypičtějším příkladem jsou historici církevních dějin. Tito se obvykle zabývají nejexponovanějšími momenty církevních dějin, jako jsou christianizace, reformace, rekatolizace apod. a tím vyplňují více historických period. Jako příklad bychom mohli uvést například předního českého historika církevních dějin Ferdinanda Hrejsu, který se zabýval studiem Jednoty Bratrské, Českou konfesí, Tolerančním patentem a vztahem Františka Palackého k náboženství. Poněkud specifickou skupinou jsou archiváři, mezi které patří vědci působící v archivních institucích, v jejichž díle převažují edice historických pramenů a práce z pomocných věd historických. Silným proudem, jak ještě uvidíme, budou regionální dějiny. O nich platí totéž, co o dějinách církevních, ovšem hlavním faktorem zde bude region. Autory na poli regionálních dějin obvykle není problém identifikovat, protože se ke svému kraji přímo hlásí a obvykle v něm také žijí a pracují. Typickým představitelem regionálních dějin je Eduard Moravec, ředitel měšťanské školy v Českých Budějovicích, který je autorem dějepisné učebnice *Stručné dějiny národa českého* a několika průvodců po Českých Budějovicích a okolí. Dějinami epoch, náboženství, regionů a archivní a ediční činností jsme popsali hlavní proudy československé historiografie, nicméně je zde ještě několik specialistů, kteří by měli mít vlastní kategorie. Jedná se o dějiny států. Ty je třeba vymežit vzhledem

²⁵ Štaif, Jiří. *Revoluční léta 1848-1849 a české země*. Praha: Historický ústav Československé akademie věd, 1990. 194 s. *Práce Historického ústavu Československé akademie věd = Opera Instituti Historici Pragrae*. Řada A, Monographia; Sv. 3. ISBN 80-85268-01-9.

k regionálním dějinám. Regionální dějiny se věnují malým územím definovatelných na základě přírodních, kulturních, etnologických a historických podmínek, které jsou spravovány na úrovni obce, okresu či kraje, nebo oblastem zcela nerespektujícím správní hranice uvnitř státu.²⁶ Naopak dějiny států jsou dějinami politických jednotek v průběhu dějin, kde lze zkoumat i politické dějiny a mezinárodní vztahy. Například Marjan Szyjkowsky se zabýval dějinami Polska či Dmytro Dorošenko dějinami Ukrajiny atd. Dalším minoritním odvětvím historie v Československu jsou hospodářské dějiny, které jsou na Evropské úrovni na vzestupu, ovšem za první republiky se jimi zabývali jen jednotlivci.²⁷ Totéž platí i o vojenských a kulturních dějinách. Kulturními dějinami historici, kteří se k nim hlásí, nemyslí kulturní dějiny, tak jak je popsal Peter Burke, ale jedná se o životopisy slavných umělců, nebo o popis dějin regionálního malířství či hudby.²⁸

Můžeme říci, že historici 1. pol. 20. století se zaměřovali do dvanácti specializací. Jde tedy o prehistorii, starověk, středověk, novověk, moderní dějiny, církevní, regionální, hospodářské, vojenské a kulturní dějiny, dějiny států a v neposlední řadě také o ediční činnost a pomocné vědy historické. Je evidentní, že různé specializace byly v rámci československé historiografie různě frekvencovány mezi historiky. Bude tudíž možné určit nejvýznamnější specializace. Význam práce se zaměřením profesních historiků spočívá v zaznamenání badatelských trendů předmnichovské republiky a může být také pomocným kritériem pro odkrytí jemnějších struktur československé

²⁶ Tématu regionálních dějin bylo v poslední době věnováno několik zajímavých publikací: Např.: Kladiwa, Pavel, ed. a Záříčský, Aleš, ed. *Město a městská společnost v procesu modernizace 1740-1918: výstup z vědeckého semináře...*, pořádaného katedrou historie a Centrem pro hospodářské a sociální dějiny Filozofické fakulty Ostravské univerzity v Ostravě ve spolupráci s Historickým ústavem Akademie věd České republiky v Praze ve dnech 6. a 7. listopadu 2008 v prostorách auly Ostravské univerzity. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. 399 s. ISBN 978-80-7368-688-8.

Martinek, Libor. *Region, regionalismus a regionální literatura: (studie)*. Vyd. 1. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2007. 163 s. ISBN 978-80-7248-443-0

Iggers, Georg G. *Dějepisectví ve 20. století: od vědecké objektivitě k postmoderní výzvě*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2002. 177 s. Knižnice Dějin a současnosti; sv. 16. ISBN 80-7106-504-8.

Jindra, Zdeněk, Štaif, Jiří a Svátek, František. *Úvod do studia hospodářských a sociálních dějin*. Svazek 1., O předmětu bádání, genezi a historiografii oborů. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1997. 161 s. ISBN 80-7184-438-1.

²⁸ Burke, Peter. *Co je kulturní historie?*. 1. vyd. v českém jazyce. Praha: Dokořán, 2011. 217 s. Bod. ISBN 978-80-7363-302-8.

historiografie. Zkoumání specializací nám také může odkrýt odpovědi na otázky po prestiži jednotlivých témat v rámci oboru i celé společnosti, která hraje významnou úlohu při reprezentaci historiků. Volba specializace není jen vyjádřením zájmu historika, ale zpracovávané téma může mít politické konotace ve společnosti, znamená zařazení se do určité užší skupiny historiků dané specializace, určuje publikum, které se o vznikající díla zajímá a tím i ovlivňuje formu zpracování a samozřejmě také předurčuje možnosti zapojení se historika do konkrétních institucí. Volba specializace také určuje pravděpodobnost, zda se historik během své kariéry dostane do zahraničí. Specializace spolu s pozicí v hierarchii oboru tvoří oblasti, ve kterých je historická věda nejvíce diferencovaná, a které nejvýznamněji ovlivňují zařazení historika do vnitřních struktur oboru. Na co se českoslovenští historikové zaměřovali nejčastěji?

Optikou specializací můžeme spatřit čtyři hlavní proudy historiografie. Jedná se o dějiny středověku, moderní dějiny, regionální dějiny a církevní dějiny. Zastoupení takto zaměřených historiků se pohybuje mezi 14 a 17 procenty z celkového počtu. Pomyslný střední proud tvořící obory, mající mezi 5 a 9 procenty, kam patří dějiny novověku a regionální, státní a kulturní dějiny. Pod pětiprocentní hranicí tak zůstaly zcela okrajové proudy, mezi které patří prehistorie, starověk a hospodářské dějiny. Dějiny vojenství nejsou v našem souboru zastoupeny vůbec, nicméně nahlédneme-li do celého Dolenského souboru, zjistíme, že vojenskými dějinami se zabýval jen plk. generálního štábu Emanuel Moravec. I volba vědecké specializace zakládá na symbolickou reprezentaci historika a její kvantifikace pak na reprezentaci historiografie jakožto celku. Právě čtyři nejvýznamnější zaměření prvorepublikových historiků ukazují, která témata mají potenciál stát se součástí jejich symbolické reprezentace.

Na základě statistického zkoumání našeho souboru historiků ve výše popsaných kategoriích lze určit obecný charakter československé historiografie. Nicméně, jak dále uvidíme, bude i tento statistický popis jen velmi obecný, neúplný a nepřesný. Ovšem i přesto se pokusíme vykonstruovat obraz československé historiografie, tak jak vychází z nejjednodušších statistických metod, založených na údajích z Kulturního adresáře Antonína Dolenského.²⁹ Tomuto obrazu dominuje historik české národnosti, žijící a pracující v Praze na univerzitě, zabývající se regionálními, moderními, církevními případně

²⁹ Viz Příloha I

středověkými dějinami. Alespoň o tom vypovídá řeč čísel. Z té ovšem můžeme vyčíst i podrobnější informace. Z hlediska hierarchie oboru je zřejmé, že nejpočetnější skupinou jsou historici zaměstnaní na univerzitách. Ovšem pokud je rozdělíme na ty, které jsme označili jako přední historiky a ty, kteří si tuto pozici teprve budují, dojdeme k závěru, že nejpočetnější skupinou jsou středoškolské profesory historie. Nerozdělení univerzitní historici jsou v historické vědě zastoupeni stejným dílem jako jejich středoškolské kolegy. Z národnostního hlediska zcela evidentně převažují čeští a moravští historici a mezi skupiny, které nelze opominout patří dějepisci slovenské a německé národnosti, kteří jsou zastoupeni přibližně po desíti procentech z celku. Též centrum československé historické obce je zcela bez možnosti diskuse. Praha jako bydliště i pracoviště poloviny historiků první republiky nemá konkurenci, nicméně nesmíme zapomenout na univerzitní města Brno a Bratislavu, která mají svůj nezanedbatelný význam pro Moravu a Slovensko. Nejsložitější situace je u specializací historiků, kde se čtyři hlavní proudy ukazují jako rovnocenně zastoupené a v tomto směru téměř nesrovnatelné s ostatními směry.³⁰

Prvním z nich jsou dějiny středověku. Tato specializace je převážně doménou univerzitních profesorů a u mnohých bychom jako motivaci pro studium středověku jistě správně mohli uvést dominantní pojetí dějin v podobě Masarykovy parafráze Palackého Dějin³¹. Druhou významnou specializací, kde převládá působení univerzitních historiků, je studium moderních dějin a to především české politiky po roce 1948 a legionářského boje. Historici věnující se církevním dějinám svým složením téměř kopírují hierarchické rozdělení historické obce. Specifickým znakem je přítomnost několika kněží a řádových bratrů mezi církevními historiky. Regionální dějiny jsou záležitostí téměř výhradně středoškolských profesorů a archivářů místní úrovně. Ovšem tato statistika, bez ohledu na to, jestli bychom ji rozšířili o další kategorie či do ní zahrnuli více členů, je jen statickým modelem, který je sám o sobě nic neříkajícím souhrnem dat, která lze snadno ověřit, nicméně jen velmi těžko je možné jim přisoudit závažnou vypovídací hodnotu o československém dějepisectví, potažmo celé tehdejší společnosti. To, o čem vypovídá spíše, je symbolická reprezentace

³⁰ Viz Příloha I

³¹ Palacký, František. Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě: faksimile vydání [B. Kočího] z roku 1907. Vyd. v Erice 1. Praha: Erika, 1998. 1279 s. ISBN 80-7190-552-6.

postavená na základě výše definovaných kritérií. Přestože v některých oblastech již předznamenává konkrétní závěry, pro podrobnější analýzu utváření symbolické reprezentace je stále příliš obecná. Proto jsme zvolili perspektivu generací, která nám umožňuje nejen podrobnější vhled do společenství profesních historiků, ale také možnost srovnání vývoje historiografie v čase.

5.2. Generace

Jaký pohled se nám naskytne, zaměříme li svou pozornost na jednotlivé generace? Abychom mohli později provést srovnání navzájem mezi jednotlivými generacemi i mezi generacemi a celkem bude zapotřebí si tyto generace nejdříve stručně popsat.³² Abychom mohli provést srovnání, použijeme stejná kritéria jako na celou historiografii. Pro přehlednost jsme generace označili římskými čísly III – V, která také používáme v tabulkách.³³ Již nyní uvidíme, jestli a jaká specifika mají jednotlivé generace a jaké struktury jsou pro jejich symbolickou reprezentaci typické. Předem musíme říci, že některé kategorie pro nás budou přínosnější než jiné. To proto, že specifika generace historiků lze určit jen na základě rozdílu, odlišnosti od jiné generace, nebo od průměru. A právě tyto vymezující údaje budeme v této kapitole hledat. Nicméně jsou kategorie, které reprezentují spíše společné znaky československé historiografie, a kterých si tedy budeme zákonitě všímat méně. V první řadě jde o národnostní složení historické obce. Přestože v Adresáři se nachází historici devíti národností, většina profesních historiků je české národnosti a vedle nich se nachází Německá a Slovenská menšina, které jediné jsou relevantní pro naši práci.³⁴ To ovšem neznamená, že bychom historiky Židovské, Polské, Ukrajinské či jiné národnosti záměrně přehlíželi. Jen jim není možné věnovat více prostoru než na okraji naší práce. Také to neznamená, že bychom k národnostnímu hledisku nepřihlíželi vůbec, pouze konstatujeme, že není příliš konstitutivním prvkem pro naše generace a jejich symbolickou reprezentaci. Stejně jako údaje o sídle historiků. I zde platí stejný případ jako u národnosti. Většina historiků sídlí v Praze, které sekunduje Brno a Bratislava. Národnostní složení a lokalizaci historické vědy 30. let 20. století můžeme považovat za společný prvek československé historiografie jakožto celku bez ohledu na dílčí kategorie, které si stanovíme pro její zkoumání a tvoří tak stabilní součást symbolické reprezentace československé historiografie.

Nejstarší z generací profesních historiků, která je dostatečně reprezentativní pro naši práci je generace, kterou jsme označili římskou číslovkou

³² Viz Příloha II

³³ Generace I, II a VI, nejsou dostatečně relevantní pro náš záměr, a tudíž s nimi nepracujeme. Viz kap. Volba souboru.

³⁴ Viz kap. 4. Kulturní adresář.

tři. Početně je z vybraných generací nejmenší, má jen 26 členů, nicméně po kvalitativní stránce bude pro nás velmi zajímavá. Věk historiků třetí generace se pohybuje mezi 59 a 68 lety a průměrný věk je 64 let. Již z toho je možné vyvodit, že většina historiků se nachází ve vrcholné fázi své kariéry a drží si velmi dobré postavení ve vědecké obci i důvěru veřejnosti. To potvrzuje i její zastoupení v hierarchii oboru, kde zcela jednoznačně převažují nejlepší místa, jaká může historický obor nabídnout. Jednu pětinu tvoří přední historici, které jsme zařadili mezi etablované profesory vysokých škol, kteří již dosáhli vrcholu svého díla. Mezi ně patří například taková jména jako Šusta, Pekař a Bidlo, která jsou dobře známá i na počátku 21. století. Tato generace může být ztělesněním vrcholné historické vědy v Československu. Tuto možnost by také potvrzovalo stejně velké zastoupení univerzitních historiků, kteří nedosahovali v polovině 30. let takové úrovně jako jejich kolegové. I těch najdeme ve III. generaci 20 % a spolu s předními archiváři již tvoří dohromady přes 60 % celé generace. Tato výrazná většina zastává významná místa v nejlepších vědeckých institucích a má jejich prostřednictvím zásadní vliv na povahu historické vědy. Zbýlých 40 % se tedy dělí mezi středoškolské profesory a místní archiváře. Vzhledem ke skutečnosti, že regionální archiváři tvoří jen necelá 4 %, jsou nejpočetnější skupinou celé generace středoškolští profesori.

Třetí generace je soubor profesních historiků, ve kterém jednoznačně převažují již etablovaní, zkušení vědci na dobrých místech, doplnění středoškolskými profesory. Z národnostního hlediska je zajímavý fakt, že v této generaci nepůsobí žádní slovenští historikové a naopak je tu 15 % německá menšina a jeden Rus. Pozoruhodné jsou statistické údaje o zaměření historiků, které říkají, že pro III. generaci byla stěžejní dvě témata. Středověk a církevní dějiny. Obě mají shodné početní zastoupení a dohromady vyjadřují zaměření poloviny všech historiků v generaci. Pro zvýraznění uvedme, že oproti jejich 23 % jsou třetí specializace v pořadí zastoupeny již jen necelými 8 %. V tuto chvíli se nám rýsují specifické znaky nejstarší generace ze zvoleného souboru. Jsou jimi zaměstnání v instituci s vysokým postavením v hierarchii oboru a dominantní zájem o středověké a církevní dějiny. Tyto závěry podtrhuje i srovnání s celkem. Z něj vychází, že v této generaci působí 5 z 13 nejvýše postavených univerzitních

historiků a stejný poměr platí u pracovníků ústředních archivů. Abychom byli konkrétní, uvedme několik osobností této generace. Kromě již výše zmiňovaných Bidla, Šusty a Pekaře, kteří reprezentují špičku historické vědy, patří mezi jejich níže postavené kolegy na univerzitách například ředitel historického semináře Masarykovy univerzity Bohumil Navrátil a docent Univerzity Karlovy Zdeněk Tobolka, odborník na dějiny novověku. Archiváře může zastupovat například ředitel arcibiskupského archivu v Praze Zdeněk Tisher, nebo Antonín Breitenbacher ředitel archivu Olomouckého arcibiskupství.

Střední generace (IV.) je se 40 členy nejpočetnější z našeho výběru a její věkové rozmezí se pohybuje mezi 49 a 58 lety věku, přičemž průměrný věk historika této generace byl v roce 1934 53 let. Co je pro tuto generaci typické, zvláště pak ve srovnání s ostatními dvěma generačně definovanými soubory, je její zaměření na regionální dějiny. To, co znamená nejstarší generace pro nejvýše postavené historiky, je tato generace pro badatele regionálních dějin. 13 z 16 historiků, zaměřených na regionální dějiny, se nachází právě v této generaci a tvoří tak skupinu, čítající přes 30 %. Podíváme-li se, kdo je nositelem této specializace, zjistíme, že jsou jím většinou středoškolští profesori, kteří tvoří také významnou část tohoto souboru. Ovšem nesmíme opomenout také místní archiváře, kteří s výjimkou dvou také bádají v oboru regionálních dějin. Nicméně nejen místní archiváři a středoškolští profesori píšící dějiny regionů, jsou typickými představiteli čtvrté generace. Druhou část jejího charakteru tvoří univerzitní profesori. Jejich struktura se ovšem podstatně liší od generace předchozí. Stejně jako ve třetí generaci tvoří vysokoškolští profesori bez ohledu na váhu jejich postavení 40 % z celé generace. Ovšem je zde zcela evidentní nepoměr mezi univerzitními profesory s dílem a jejich méně významnými kolegy. Zatímco v předchozí generaci byl poměr mezi profesory univerzit vyrovnaný, zde převažují vysokoškolští profesori s nižší prestiží, kteří představují 27 %. Přední historici tvoří jen 12 % historiků této generace. Tento nepoměr se zdá ukazovat na skutečnost, že kariéra historika v 30. letech 20. století postupně stoupala s jeho věkem. Tedy, pokud bychom provedli podobný výzkum o několik let později, pravděpodobně bychom dostali ve IV. generaci podobně vyrovnaná čísla jako u III. generace v roce 1934. Struktura není jediný faktor, ve kterém se

univerzitní profesoři liší od svých starších kolegů. I jejich zaměření se změnilo. Převážně mladší univerzitní profesoři se spolu se zbývajícími kolegy ze středních škol, kteří se nevěnují regionálním dějinám, podílejí na významném nárůstu zájmu o studium moderních dějin. V předchozí generaci se dějinám po roce 1948 věnoval jediný historik a v této je jich v tomto směru činných sedm a tento trend bude pokračovat, jak dále uvidíme. Ovšem tato generace přinesla nejen nová témata v podobě moderních a regionálních dějin, ale také zachovala význam studia středověku, které sice není důležité tolik svým početným zastoupením, ale významem badatelů v této oblasti. Jsou jimi Václav Chaloupecký a Rudolf Urbánek. Ostatní specializace jsou již zcela roztržštěné a netvoří jednotné proudy v rámci této generace. Tato generace má tak dva hlavní směry, které stojí za to dále sledovat. v první řadě jde o regionální dějepisce, kteří se téměř dokonale prolínají se středoškolskými profesory a místními archiváři. Druhým proudem jsou mladší univerzitní profesoři, kteří vnášejí do vrcholné historiografie témata moderních dějin. Nejzajímavějšími osobnostmi rozhodně jsou Kamil Krofta a jeden z nejvýznamnějších historiků husitské revoluce, Rudolf Urbánek, přednášející na Univerzitě Karlově. Mezi profesory historie na Komenského univerzitě v Bratislavě patřil v té době také budoucí předseda vlády Milan Hodža. V nižší pozici působil archivář města Plzně Fridolín Macháček, který se stal díky své práci uznávaným odborníkem na dějiny středověkého města.

Poslední, nejmladší generace (V.) z našeho výběru je také velmi specifická. Z 30 historiků v průměrném věku 43 let jsou jen 4 nečeské národnosti. Národnostní menšiny již zde nahrají významnou roli. Pokud bychom čekali kontinuitu s vývojem v minulé generaci, jsme na omylu. Po obrovském zastoupení regionálních dějin v předchozí generaci, se v generaci jen o 1 rok až 10 let mladší vyskytuje jen jeden historik regionálních dějin Karel Kazda z berounské obchodní akademie. Ostatní středoškolští profesoři se zabývají buď středověkem, nebo moderními dějinami. Právě u bádání v oblasti moderních dějin můžeme zaznamenat jistou návaznost na minulou generaci. Zabývá se jím ještě větší část historiků V. generace a to napříč spektrem hierarchie oborů. Za naši pozornost také stojí jedno pětinové zastoupení místních archivářů, které je nejvyšší ze všech generací, i středoškolských profesorů, z čehož vyplývá, že

historici na nižších postech se spíše uchytli v regionálních archivech a muzeích než na středních školách, kde se převážně angažují historici střední generace. Dalším specifikem této generace je vysoký poměr vysokoškolských historiků, kteří tvoří polovinu všech členů generace. V předchozích skupinách to bylo vždy o desetinu méně a průměr z celku se také pohybuje blízko 40 %. Z toho je 10 % zařazeno mezi nejvýznamnější historiky té doby. Sledujeme tak pokračující trend ubývání počtu nejvýše postavených předních historiků v každé generaci, naopak paradoxně nejmladší generace má nejvíce univerzitních historiků. Mezi nimi vyniká nový směr novověkých dějin, kterému se v ostatních generacích věnovali vždy právě dva historici. V nejmladší generaci je to badatelů 5, z toho 4 jsou zaměstnaní na univerzitě. Také se nám zde znovu vrací specializace na církevní dějiny, která byla dominantní v nejstarší generaci a nyní se jí věnuje 5 historiků z toho opět 3 univerzitní. Celkově tedy můžeme konstatovat, že došlo k pluralizaci témat, z nichž vystupují novověk, moderní dějiny a církevní dějiny. Zvláště historici novověku jsou zajímaví tím, že s výjimkou jednoho archiváře jsou všichni z univerzit. Naopak rapidní pokles zájmu zaznamenaly regionální dějiny a středoškolští profesori i místní archiváři se svými specializacemi již netvoří kompaktní celek. Mezi výrazné historiky mezi 39 a 48 lety patří například Karel Kazbunda, nebo jeden z dodnes uznávaných odborníků na husitskou problematiku František Michálek Bartoš. Také bychom neměli opomenout významného, ale dnes poněkud opomíjeného, Jaroslava Werstadta, jehož práce o filosofii dějin mohou být dodnes inspirativní. Není možné nezmínit též docentku dějin východní Evropy Miladu Paulovou, která je první ženou, které bylo v Československu uděleno právo přednášet na univerzitě.

5.3. Trendy

V předchozí kapitole jsme si popsali naše generace a jejich specifika, tak jak vycházejí z údajů získaných pomocí statistiky z Kulturního adresáře Antonína Dolenského. Ovšem to není zdaleka vše, co lze z téhož pramene vytěžit. Nejen, že každá generace má své charakteristické rysy, ale také historiografie jako obor i její symbolická reprezentace, má v určitých oblastech své trendy, nebo je neměnná. I tento aspekt struktury československého dějepisectví lze vysledovat a pojmenovat na základě sledování stejných kategorií, jak se mění či nemění s věkem historiků.

První trend, zaznamenaný v mezigeneračních statistikách, představuje pouze potvrzení lineárního vývoje kariéry profesních historiků v čase.³⁵ V nejstarší generaci tak můžeme najít nejvyšší zastoupení právě u historiků na nejlepších pozicích historické vědy a to jak v oblasti univerzitních institucí, tak v archivářských kruzích. Především je to patrné z poměru mezi univerzitními historiky a historiky předními. Kariéra nejstarších historiků je již stabilizována a můžeme říci, že stejné zastoupení obou typů univerzitních profesorů se již nebude příliš měnit. Ovšem u každé další mladší generace se snižuje počet nejvýznamnějších univerzitních profesorů ve prospěch stoupajícího počtu jejich méně významných kolegů. Neboli zvyšuje se rozdíl mezi těmito dvěma skupinami v rámci historické obce. Ve střední generaci je tento rozdíl 15 % a u nejmladší celých 20 %. Naprosto stejná zákonitost platí i u archivářů. V tomto oboru historické vědy jsou rozdíly ještě výraznější. U III. generace například tvoří třetinu z jejího počtu archiváři ústředních archivů, zatímco místní archivář je zde jen jeden jediný. V následujících obou mladších generacích se počet pracovníků nejdůležitějších archivů ustálil na 10 %, zatímco místní archiváři tvoří 15 a 20 %. Tato fakta tedy ukazují na skutečnost, že v mladších generacích můžeme pozorovat větší zastoupení níže postavených historiků. Zajímavá je situace středoškolských učitelů, kteří jsou zastoupeni stále poměrně vysokým zastoupením neklesajícím pod jednu pětinu. To by nás mohlo vést k závěru, že jde vždy o kompaktní skupinu v rámci každé generace, která preferuje jako podstatu své práce pedagogickou a osvětovou činnost a jako její doplnění pěstuje své vlastní bádání. Ovšem je třeba říci, že pro toto tvrzení nám dostupné prameny

³⁵ Viz Příloha I

nenabízejí dostatečnou oporu a také není předmětem této práce. Nicméně je jednou z mnoha možností, které otvírají údaje z Dolenského Adresáře.

Zajímavým se také jeví vývoj zaměření u jednotlivých generací.³⁶ Tento je možný dát do souvislosti se společenskou poptávkou po určitých tématech. Nejsnáze můžeme tento vývoj ukázat na nejstarší generaci historiků. Ti, zcela evidentně, preferují ve svém bádání středověk a církevní dějiny. To odpovídá mentalitě 19. století, hledající potvrzení současných práv v historii. Nezapomínejme, že historie byla účinným politickým argumentem již od dob Františka Palackého a jeho dopisu do Frankfurtu.³⁷ Ovšem zájem o středověká témata nemizí s III. generací, ale jako jediná specializace nikdy neklesne pod desetinu historiků, kteří se zabývají bádáním středověkých dějin. Například moderní dějiny, které zaznamenávají v čase nárůst zájmu, jsou ve III. generaci zastoupeny jen jedním historikem, zatímco i v nejmladší generaci se středověku věnují alespoň 3 historici z 30. Tedy můžeme říci, že středověk je napříč generacemi nejrovnoměrněji zastoupená specializace, která si zachovává kontinuitu bádání. A to i přesto, že v celém souboru je nejvíce regionálních historiků. Ti ovšem jsou koncentrováni ve střední generaci a v ostatních se jimi zabývají jen jednotlivci. U mladších generací se setkáváme s nárůstem zájmu o specializaci na moderní dějiny, která se stane pro nejmladší generaci historiků specializací dominantní. Konkrétně jde téměř výhradně o legionářskou tematiku a českou politiku po roce 1848. Za tímto zájmem můžeme vidět v pozadí tázání se společnosti po vzniku samostatného Československa.

³⁶ Viz Příloha I

³⁷ Kořalka, Jiří, ed. Pozvání do Frankfurtu. Praha: Melantrich, 1990. 40 s. Slovo k historii: sešity k poznání národní minulosti, roč. 1990, č. 24.

6. Symbolická reprezentace

6.1. Celek

V minulé kapitole jsme si na základě vzájemných rozdílů popsali specifika jednotlivých generací a také trendy a neměnné složky československé historiografie podle Kulturního adresáře z roku 1934. Tento materiál ovšem nevypovídá, jak by se na první pohled mohlo jevit, o složení československé historiografie na základě námi zvolených kritérií. Nevypovídá objektivně o tom, kolik bylo v československé historiografii historiků středověku ani kolik jich působilo na univerzitách či středních školách. Také nepodává přesný seznam historiků se všemi potřebnými informacemi pro vytvoření kompletního přehledu dějepisectví té doby. Abychom mohli říci, o čem vypovídají kvantifikované údaje z Kulturního adresáře, musíme se vrátit k úvodní analýze povahy našeho pramene.³⁸ Zde najdeme východisko, které nám dodá premisu pro práci s údaji Kulturního adresáře. Tímto pomyslným odrazovým můstkem je fakt, že Dolenského dílo je reprezentativní publikací. Nejen tedy souhrnným zdrojem dat a kontaktů na kulturní představitele Československa 30. let, ale především reprezentací československé kultury, jednotlivých oborů i jednotlivců. Tato reprezentativnost je v Adresáři obsažena v údajích, které lze kategorizovat a kvantifikovat. Na základě výsledků tohoto procesu je možné analyzovat reprezentaci a způsoby vytváření symbolické reprezentace jednotlivých skupin i osob, které jsou v Kulturním adresáři představeny.

Jak jsme již uvedli v kapitole věnované Kulturnímu adresáři, symbolická reprezentace je soubor znaků verbální i obrazové povahy, jež jsou aktivizovány při legitimizaci výběru osob. V případě globálnějšího pohledu na celou kulturu, jde i o znaky aktivizované pro legitimizaci výběru oborů a jejich členů. O jaké znaky tedy jde? Jsou jimi kvantifikované údaje sebrané na základě rejstříku Kulturního adresáře. Respektive jejich uspořádání a porovnání na základě kategorií, které nám pramen umožnil relevantně stanovit. Jak tento princip funguje v případě československé kultury, jsme si již ukázali v kapitole věnované Kulturnímu adresáři, a proto na tomto místě zaměříme svou pozornost na historiografii jakožto obor v rámci československé kultury vymezený rejstříkem

³⁸ Viz kap. 4. Kulturní adresář

Adresáře. Historiografie nemá výsadní postavení mezi obory, které v adresáři konstituují československou kulturu, nicméně mezi humanitními vědami, kam jistě patří, má postavení velmi prestižní. Již jen fakt, že se pohybujeme na poli historické vědy, nám generuje jistou míru prestiže. Vzhledem k tomu, že historie patří k nejvíce zastoupeným humanitním vědám v Adresáři, je míra její prestiže poměrně vysoká. Příslušnost k oboru je neopominutelnou součástí symbolické reprezentace jednotlivce, ale zároveň i obor se podílí na reprezentaci československé kultury. Nás nyní bude zajímat souhrn symbolických reprezentací jednotlivců – historiků z hlediska jeho struktury a funkce pro vytváření symbolické reprezentace historiografie.

Vytváření symbolické reprezentace v Kulturním adresáři se budeme zabývat na základě údajů, které jsme sumarizovali v předchozí kapitole. To platí jak pro celou historiografii, tak pro jednotlivé generace a kritéria, která jsme pro naše zkoumání zvolili. Symbolická reprezentace může být nahlížena skrze rozdíly mezi generacemi i trendy, které se projevují v čase. Svou pozornost musíme také zaměřit i na kategorie, jejichž údaje se nemění, bez ohledu na úhel pohledu, kterým je sledujeme. Takovou typickou kategorií je lokalita. Ať se na kategorii lokality podíváme perspektivou celého oboru, nebo z pohledu jednotlivých generací, vždy se dobereme ke stejným závěrům. Nejvíce historiků sídlí v centrech státu, mezi kterými má jisté prvenství Praha. Zbylými dvěma centry jsou Brno a Bratislava. Praha ovšem vždy ostatní dvě centra výrazně převyšuje počtem historiků. V tomto konkrétním příkladě se setkáváme s propojením postavení Prahy jako historicky dlouhodobého a nezpochybnitelného centra dění všech státních útvarů na tomto území, které generuje exkluzivní prestiž tomuto místu a jeho role v symbolické reprezentaci historiků. Díky prestiži, kterou má Praha pro československý stát, v ní sídlí přední univerzity, centrální archivy, spolky a další vědecké instituce, které se tak podílejí na prestiži hlavního města a zároveň ji činí součástí své reprezentace. Tato strategie se pak promítá i do chování samotných historiků a následně do údajů v Kulturním adresáři. V místním měřítku platí totéž pro Brno na Moravě a Bratislavu na Slovensku. Také míra prestiže samozřejmě klesá. Pohlédneme-li tedy na historiografii optikou její lokalizace, uvidíme obor zásadně propojený s hlavním městem a dalšími centry, což nám ho představuje jako moderní, etablovanou vědu, která je z tohoto

hlediska spíše státotvorná a její spojení s centry je samozřejmou a významnou součástí její reprezentace v Kulturním adresáři.

Zajímavá bude jistě analýza reprezentativnosti témat, která si historici z našeho souboru zvolili jako předmět svého bádání. Z celkových 12 specializací, které lze na základě odpovědí respondentů rekonstruovat, vystupují jako reprezentativní čtyři z nich. Jde o středověk, moderní, regionální a církevní dějiny. Zásadní ovšem je, že každé z témat utváří reprezentaci historika na jiném základě a ne všechna témata jsou reprezentativní pro všechny generace. Význam středověkých dějin je jistě dán tehdejší dominantní koncepcí dějin státu, založené na parafrázi Palackého pojetí dějin, kde má právě středověk a zejména husitské hnutí velmi významnou roli. Ovšem je třeba na druhou stranu zdůraznit, že obliba středověkých dějin klesá úměrně s věkem historiků a je proto zcela dominantní u nejstarší generace, zatímco z nejmladších historiků se středověku rozhodlo věnovat jen 10 %. To potvrzuje i jiný údaj, že středověku se věnovala více než polovina předních historiků. Je to tudíž jejich doména. Středověké dějiny můžeme tedy charakterizovat jako podstatnou součást symbolické reprezentace nejen předních historiků, ale i celé historiografie, která ukazuje na její sepětí se československým státem a tvorbou jeho dějin. Podobnou roli mohou plnit také moderní dějiny, jejichž téměř výhradními tématy jsou události spojené se vznikem Československé republiky. Jedná se například o témata české politiky po roce 1848 či legionářských bojů. Zde je poměr mezi oblibou moderních dějin a věkem historika přesně opačný. Čím jsou historici mladší, tím více se zajímají o moderní dějiny. Témata spadající do období po březnu 1848 jsou zvláště reprezentativní pro mladší generace historiků, nicméně plní podobnou funkci jako středověké dějiny u jejich starších kolegů. Jsou tématem spojeným s pojetím dějin Československa. Obliba zkoumání moderních dějin a dějin středověku, tedy témat bytostně důležitých pro vznik a legitimitu mladého státu ukazuje na jejich podstatné místo v reprezentaci historie a historika. Historiografie se tak etabluje jako obor, který je loajální ke státu a podílí se na vytváření jeho dějin a historik volbou takového tématu se reprezentuje jako autor společensky významného tématu.

Specializací, která si nečiní nárok být celostátním tématem, jsou regionální dějiny, které jsou přesto významnou součástí symbolické reprezentace historiků. Dokonce jsou nejpočetněji zastoupenou specializací. Kromě velmi malého okruhu

potenciálních čtenářů mají, oproti předchozím dvěma tématům, ještě jedno specifikum. Na první pohled nejsou regionální dějiny součástí výrazného trendu a jsou zastoupeny jen ve střední generaci a to hned více jak třetinou ze všech členů generace. Přesto se jedná o významnou součást historiografie. Toto spojení s jednou generací, které se samozřejmě promítá i do celkových statistik, nám říká, že regionální dějiny jsou sice nezpochybnitelnou součástí symbolické reprezentace historiků, ale jen pro jejich určitou část, kterou můžeme vymežit IV. generací a v rámci této generace ještě pouze středoškolskými profesory. Toto konstatování nám umožňuje nahlédnout do hlubších struktur symbolické reprezentace. Tato její vnitřní diferenciací ukazuje, že určité součásti symbolické reprezentace mají platnost jen pro užší okruh historiků a nepodílí se tak na symbolické reprezentaci historie jakožto oboru. Konkrétně studium regionálních dějin je neoddiskutovatelně nejreprezentativnějším faktorem mezi středoškolskými profesory střední generace, ale na druhou stranu pro historiografii jako celek jsou reprezentativní jiná témata, jejichž zastoupení nekolísá v závislosti na věku a postavení historika. V současné historiografii jsou regionální dějiny předmětem zájmu historiků především ve vztahu ke způsobům a hranicím utváření regionálních identit.³⁹

Zbývající specializací jsou církevní dějiny. Ze čtyř nejvýznamnějších témat jsou nejméně zastoupeny, nicméně i přesto mají potenciál podílet se na symbolické reprezentaci. Tak, jako regionální dějiny jsou reprezentativní v první řadě pro střední generaci, jsou církevní dějiny důležité právě pro zbývající dvě generace. Ve IV. generaci, jsou zastoupeny jen dvěma historiky. Naopak v III. a V. tvoří vždy silný proud. Specializace na církevní dějiny reprezentuje skupinu historiků všech pozic, kteří jsou spojeni se studiem a výukou církevních témat. Podíváme-li se do statistik podrobněji, uvidíme, že historici církevních dějin jsou většinou zakotveni v institucích, které jsou s církvemi spojeny. Například jde o profesory teologických fakult, archiváře církevních archivů i kněze vyučující na středních školách. Existence tohoto proudu v československé historiografii

³⁹ Např.: Kladiwa, Pavel, ed. a Zářický, Aleš, ed. Město a městská společnost v procesu modernizace 1740-1918: výstup z vědeckého semináře ..., pořádaného katedrou historie a Centrem pro hospodářské a sociální dějiny Filozofické fakulty Ostravské univerzity v Ostravě ve spolupráci s Historickým ústavem Akademie věd České republiky v Praze ve dnech 6. a 7. listopadu 2008 v prostorách auly Ostravské univerzity. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. 399 s. ISBN 978-80-7368-688-8.
Martinek, Libor. Region, regionalismus a regionální literatura: (studie). Vyd. 1. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2007. 163 s. ISBN 978-80-7248-443-0.

ukazuje, že církevní dějiny byly stále součástí reprezentace jak historické vědy, tak i historika jako jednotlivce.

Jednou ze zásadních kategorií, které jsme si zvolili pro analýzu našeho souboru, je pozice v hierarchii oboru. Na tomto místě je třeba se zabývat jejím vztahem k symbolické reprezentaci historika. K tomu nám může pomoci odlišení pojmů symbolická reprezentace a prestiž. Jak jsme již definovali výše, symbolická reprezentace je soubor znaků, sloužící k legitimizaci výběru osob. Prestiž určuje míru ohodnocení v rámci určitých struktur. Také bychom mohli mluvit o výšce postavení na pomyslném společenském žebříčku. Ovšem, a to je důležité, míra prestiže, spojená s postavením v hierarchii oboru, není a priori přímo úměrná míře symbolické reprezentativnosti dané pozice v hierarchii historické vědy. Rozdíl také spočívá ve zdroji obou těchto sociálních jevů. Prestiž je generována institucí, ve které je historik zaměstnán a jeho materiální situací. Zdrojem symbolické reprezentace v rámci Kulturního adresáře je větší množství znaků, které je možné kombinovat a dávat do souvislostí a ty pak vytvářejí půdorysy symbolické reprezentace. Tyto znaky vycházejí z kritérií, která jsme si zvolili a to vše na základě kvantitativních údajů. Nesmíme tedy podlehnout dojmu, že vysoce prestižní postavení musí vždy nutně souviset s vysokou mírou podílu na symbolické reprezentaci historiků, nicméně to nelze ani přímo vyloučit a bude třeba se pečlivě zabývat vztahy mezi pozicí historika a dalšími kritérii při utváření jeho symbolické reprezentace.

Případ, kdy platí přímá úměrnost mezi prestiží a symbolickou reprezentací, se týká univerzitních historiků. Pro přesnost je třeba uvést, že se budeme zabývat jen univerzitními historiky tak, jak jsme si je definovali v rámci kategorie pozice v hierarchii oboru. Budeme-li zde mluvit o univerzitních historících a jejich symbolické reprezentaci, nebude řeč o předních historících, kteří rovněž působí na univerzitách, ale základním kamenem jejich reprezentace je jejich dílo. Instituce, ve které působí je spíše komplementárním doplňkem jejich symbolické reprezentace. Z faktu, že univerzitní profesori jsou zastoupeni 20 % v nejstarší generaci a pak vždy s každou další generací o 10 % více až k 40 %, vyplývají dva směry symbolické reprezentace v souvislosti s působením na univerzitě.⁴⁰ Prvním z nich je symbolická reprezentace historika jako jednotlivce. Její jádro spočívá ve skutečnosti, že z řad univerzitních historiků se formuje budoucí elita historické

⁴⁰ Viz Příloha I

vědy. To je dobře vidět na příkladě třetí – nejstarší generace, kde všichni přední historici působí na univerzitách a při pohledu na jejich zaměření vidíme, že i z tohoto hlediska již tvoří uzavřenou skupinu. Jejich mladší kolegové jsou tedy potenciálními adepty na nejvyšší postavení v rámci historiografie. Zde můžeme vidět přímo úměrné spojení prestiže s reprezentativností. Druhým aspektem reprezentativnosti univerzitních historiků je reprezentace historické vědy navenek. Významné zastoupení historiků zaměstnaných na československých univerzitách vypovídá o kvalitě historiografie a také o vzestupné tendenci v tomto směru. Působení na univerzitě je reprezentativní nejen uvnitř samotného oboru, ale také na venek, což má ukazovat na vysokou úroveň, odbornost a vzdělanost české historické vědy.

Zajímavé a pro studium vytváření symbolické reprezentace velmi inspirativní, je postavení středoškolských profesorů. Ti představují třetinu z celku a v generacích jsou zastoupeni 35 % a jen v nejmladší generaci 20 %. Stojí před námi na první pohled paradox spočívající v kontrastu vysoké reprezentativnosti a nízké prestiže. Spolu s univerzitními historiky tak tvoří dvě nejvýznamnější skupiny z hlediska symbolické reprezentace. Abychom mohli porozumět důvodům, na kterých stojí symbolická reprezentace středoškolských profesorů dějepisu, je třeba si ukázat, o jaké lidi konkrétně jde. V našem souboru se vyskytuje 28 středoškolských profesorů. Zcela zákonitě je nasnadě otázka: podle jakých kritérií byli vybráni ze všech středoškolských profesorů právě oni? Odpovědí je v první řadě jejich publikační činnost, kterou často ve svých dotaznících líčí velmi podrobně. Jedná se obvykle o kroniky obcí a měst. Husitskou nebo církevní tematiku podanou na lokálním základě. Například životy významných kněží či popisy husitských bitev daného regionu. Nejvýraznějším tématem jsou legionářské boje a obecně témata spojená se vznikem Československé republiky. To také souvisí s kultem obětí Velké války a výstavbou pomníků téměř v každé české obci, ve které se místní učitelé často angažovali.⁴¹ Právě angažovanost v osvětových akcích na lokální úrovni patří k další části symbolické reprezentace středoškolských učitelů. Mohlo se jednat například o přednášky či nacvičení divadla s žáky u příležitosti státních svátků apod. Společnými znaky středoškolských profesorů z Kulturního adresáře jsou

⁴¹ Hojda, Zdeněk a Pokorný, Jiří. Pomníky a zapomínky. 2. vyd. Praha: Paseka, 1997, ©1996. 280 s. ISBN 80-7185-093-4.

publikační činnost a pořádání osvětových akcí. Z tohoto konstatování nám již vystupují kontury vytváření symbolické reprezentace této skupiny v rámci československé historiografie 30. let 20. století. Znakem reprezentativnosti je tedy aktivní vystupování v regionu a vytváření historického vědomí u obyvatelstva a především u mládeže a vytváření středisek šíření kultury v regionech. Vedle vysoké úrovně univerzitních historiků se v Kulturním adresáři objevuje druhá součást symbolické reprezentace historiků v podobě regionálních osvětových pracovníků, která má stejný podíl na symbolické reprezentaci historiografie. Ostatní skupiny v rámci hierarchie oboru již nejsou pro utváření reprezentace tak přínosné a spíše sekundují těmto výše popsaným způsobům reprezentace historiků. Podíl na tom má jistě i fakt, že v rejstříku archiváři, muzejníci, knihovníci i jednotlivé pomocné vědy historické jsou představeni ve vlastních oborech a tudíž jádro jejich reprezentace neleží v historickém oboru.

Mezi nejvýznamnější znaky podílející se na symbolické reprezentaci historiků patří v první řadě působení v jednom z center státu. Dále pak práce na tématech středověkých, církevních, moderních a regionálních dějin. V rámci hierarchie oboru jsou nereprezentativnějšími místy univerzity, ale i střední školy. Skutečnost, že ve výčtu znaků náležejících do symbolické reprezentace jsou vedle sebe na první pohled neslučitelná kritéria – například univerzity a střední školy či regionální dějiny vedle dějin středověku, jistě o něčem svědčí. Jde o princip autonomního vytváření symbolické reprezentace, který není omezen jen na přepisování prestiže do kódu symbolické reprezentace, ale funguje v historiografii jako celku a vypovídá i o součástech tehdejší historické vědy, které si nezískaly místo v dosavadním výzkumu historiografie, přesto, že v první polovině 30. let 20. století byla její významnou součástí, alespoň optikou Kulturního Adresáře.

6.2. Generace v symbolické reprezentaci

V předchozí kapitole jsme si ukázali, jakým způsobem se vytváří symbolická reprezentace historické vědy podle Kulturního adresáře a jaké znaky jsou pro ni stěžejní. Zkoumali jsme vytváření symbolické reprezentace skrze analýzu jednotlivých kritérií, jakožto primární perspektivy nahlížení fenoménu symbolické reprezentace. Viděli jsme, že jednotlivá kritéria se na symbolické reprezentaci podílí více a jiná méně. Některá vystupují výrazněji jakožto trendy v historiografii 30. let 20. století. Tuto pluralitu pohledů na utváření symbolické reprezentace je třeba ještě rozšířit o další variantu. Aby bylo možné naši práci uzavřít, je měli bychom obrátit pohled směrem k jednotlivým generacím a jejich členům a prověřit jaké znaky, či pravděpodobněji jejich kombinace, jsou uplatňovány v rámci generací, které jsme si zatím pouze popsali, aniž bychom nastíněné skutečnosti jakkoliv analyzovali.

Začněme tedy nejstarší generací, jejíž členové jsou ve věkovém rozmezí 59 – 68 let. Již jsme také konstatovali, že se jedná o generaci s vysokou mírou prestiže v rámci hierarchie historické vědy. Nicméně je třeba říci, že primárním způsobem vytváření symbolické reprezentace bude dílo těchto historiků, přesněji řečeno téma, kterému se věnují. V kombinaci s jejich věkem a tudíž časem, který svému tématu věnovali, se mohou v Kulturním adresáři reprezentovat právě pomocí výsledků své badatelské činnosti. Než podrobněji rozebereme způsob vytváření symbolické reprezentace pomocí díla, musíme odůvodnit odsunutí vlivu postavení historika v oborové hierarchii na okraj procesu vytváření symbolické reprezentace. Těžiště tohoto kroku spočívá v postavení této generace jako celku. Z hlediska kariér jejich členů a tedy případných změn v pozicích v hierarchii oboru se jedná o již uzavřenou skupinu. Je nepravděpodobné, že by se z šedesátiletého středoškolského profesora stal univerzitní historik, či snad dokonce naopak, že by došlo k poklesu historika v hierarchii. Ti, kteří mají nejvýznamnější místa, již nemají kam stoupat a mladší generace spíše čekají na uvolnění těchto míst. Navíc vzhledem k věku a vrcholné fázi kariéry, ve které se členové této generace nacházejí, není vysoký podíl předních historiků a archivářů ničím výjimečným a proto ničím, co by přispívalo k jejich osobní symbolické reprezentaci. Naopak bychom neměli opominout fakt, že spíše tyto historici se podílejí na reprezentaci historické vědy jako celku. Perspektiva je tedy opačná.

Prestižní postavení v hierarchii oboru není příliš významnou součástí symbolické reprezentace historiků třetí generace, přestože je její přirozenou a samozřejmou součástí, ale právě jejich postavení je významnější pro konstituování reprezentace celého oboru. Historická věda tak má být reprezentována jako moderní vědecký obor s dobrým zázemím a vysokým poměrem vysokoškolsky vzdělaných pracovníků.

Vraťme se nyní k reprezentaci dějepisců nejstarší generace prostřednictvím nejvýznamnějšího faktoru, kterým je bezesporu specializace. Ze zpracování statistik v kapitole věnované generacím vyplývá, že nejdůležitějšími tématy byly středověké a církevní dějiny. Význam specializace pro vytváření symbolické reprezentace pro tuto generaci spočívá v tom, že tato témata jsou průřezová pro všechny historiky, bez ohledu na jiné dílčí faktory. Konkrétně to znamená, že církevními dějinami i středověkem se zabývají jak univerzitní profesori, tak středoškolské učitelé či archiváři. Jedná se tedy o nejvýraznější společný znak této generace, který není nijak diferencován jinými faktory. Právě jedinečnost těchto specializací ve srovnání s jinými kritérii i ostatními generacemi je předurčuje na přední místo v symbolické reprezentaci historiků nejstarší generace. Obliba těchto témat pravděpodobně souvisí s orientací české společnosti v 19. století na starší dějiny, pod vlivem Palackého dějin a jeho pozdějších popularizací.⁴² Nicméně odpověď na tuto otázku nám Kulturní adresář dát nemůže, pro naše tázání je v první řadě důležité zjištění, že podíváme-li se optikou generace, zjistíme, že specializace historika může mít větší podíl na jeho symbolické reprezentaci než prestiž. Nicméně je samozřejmé, že i ostatní kritéria jako právě postavení či lokalizace mají svůj podíl na utváření symbolické reprezentace historiků III. generace. Ovšem nevybočují ze závěrů nastíněných v kapitole Celek a jejich vliv je oproti dominantnímu postavení specializace spíše menší, přestože nikoliv zcela zanedbatelný.

Zcela jiná situace bude v prostřední generaci, mezi historiky narozenými mezi lety 1876 - 1885. Zde nám do popředí zcela jasně vystupuje spojení zaměření na regionální dějiny a působení na střední škole. Středoškolské profesori tvoří 35 % generace a regionální dějiny tvoří 32 % specializací v této množině

⁴² Palacký, František. Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě: faksimile vydání [B. Kočího] z roku 1907. Vyd. v Erice 1. Praha: Erika, 1998. 1279 s. ISBN 80-7190-552-6.
Rak, Jiří. Bývali Čechové -: české historické mýty a stereotypy. Vyd. 1. Jinočany: H & H, 1994. 148 s. ISBN 80-85787-73-3.

historiků. Na místě je samozřejmě otázka, zda li tyto dva údaje spojují i konkrétní lidé. Pokud nahlédneme přímo do údajů o členech IV. generace, dojdeme k výsledku, že 8 z 13 historiků regionálních dějin tvoří právě středoškolská profesora, doplňují je 4 místní archiváři a referent památkového úřadu pro Slovensko Jan Ješek Hoffman, zařazený mezi přední archiváře. Můžeme tedy odpovědně konstatovat, že podstatou symbolické reprezentace ve střední generaci bude právě spojení místa středoškolského profesora a specializace na regionální dějiny. Než se pokusíme do tohoto procesu proniknout hlouběji, musíme předem upřesnit povahu výskytu vysokého počtu historiků orientovaných na regionální dějiny v této generaci. Jejich podíl mezi historiky totiž není svázán s žádným trendem. V předchozí generaci se jim věnuje 7 % a v následující jen 3 %. Přeloženo z řeči čísel – pouze jednotlivci. Zatímco v této generaci tvoří zcela dominantní proud, vedle kterého snad může zaujmout jen 17 % u zájmu o moderní dějiny, který je ovšem počátkem trendu, který jsme popsali v příslušné kapitole a bude zajímavé sledovat jeho vrchol v generaci nejmladší.

Postavení regionálních dějin v této generaci nám prozrazuje leccos nového o zkoumání symbolické reprezentace. V první řadě se zde potvrzuje metodologická vhodnost použití nástroje generace, bez kterého by nebylo možné tento rys československé historiografie odhalit. Například pokud bychom nahlédli do celkových statistik, zjistili bychom pouze, že regionální dějiny jsou specializací 16 % dějepisců, což se ale při srovnání v generačním kontextu jeví zcela jinak. Ukazuje se, že studium regionálních dějin, je spojeno primárně s pozicí středoškolského profesora, případně místního archiváře a to ještě v konkrétní IV. generaci. Pro tuto skupinu v rámci historické vědy pak tvoří základ její symbolické reprezentace. Její postavení v celkových statistikách pak ukazuje na významnost tohoto proudu, nicméně až po rozlišení na generace můžeme určit jeho konkrétní podíl na utváření symbolické reprezentace. Kromě regionálních dějin jako podstaty symbolické reprezentace středoškolských profesorů musíme u střední generace zmínit ještě jeden proud, který je spíše doménou univerzitních historiků. Jedná se o zaměření na moderní dějiny, které je v této generaci zachyceno ve stádiu nástupu, ještě před svým vrcholem. Toto zaměření tedy slouží jako základ symbolické reprezentace univerzitních historiků. Máme zde dva typy symbolické reprezentace pro čtvrtou generaci: středoškolský profesor píšící regionální dějiny a univerzitní historik zabývající se dějinami po

roce 1848. Zkoumání čtvrté generace historiků nám přineslo potvrzení vysoké míry diferenciaci při vytváření symbolické reprezentace u historiků ve 30. letech 20. století. Ukazuje se, že i v rámci jedné generace mohou mít rozdíly založené na postavení v hierarchii oboru vliv na utváření symbolické reprezentace historiků.

Nejmladší generace, jejíž průměrný věk je 43 let, nám taktéž nabídne specifický pohled na symbolickou reprezentaci. Základním pojmem, který toto specifikum nejlépe vyjadřuje je pluralizace. Potud jsme dosud měli vždy jeden či dva výrazné proudy, které ze statistik vystupovaly jako základní stavební kameny vytváření symbolické reprezentace v československé historiografii, nyní před námi leží generace, která utváří svou symbolickou reprezentaci poněkud jiným způsobem. Vystupují nám zde do popředí tři specializace. Církevní dějiny a dějiny novověku jsou zastoupeny 16 % a moderní dějiny mají 20 % zastoupení. V rámci hierarchie oboru je pozoruhodné, že nejmladší generace má nejvíce univerzitních historiků (40%), byť předních dějepisců jen 10 %. Jak tedy s těmito údaji naložit? V první řadě musíme konstatovat, že mezi nimi nejsou přímé souvislosti. Mění se zde model z předchozí generace, kdy specializace byla svázána s postavením v oboru. Zároveň, ale nedochází ani k návratu ke vzoru generace nejstarší, kdy byly dvě specializace zcela dominantní a jejich pozice při vytváření symbolické reprezentace byla zcela neotřesitelná. To nás vede k předběžnému závěru, že existují dvě možná řešení. Nejmladší generace je příliš mladá, aby měla ustálenou vlastní symbolickou reprezentaci, nebo je její symbolická reprezentace postavena na jiném základě, než u generací starších.

První tvrzení je velmi nepravděpodobné již z důvodu definice symbolické reprezentace. Vzhledem k tomu, že jde o soubor znaků aktivizovaných pro legitimizaci zařazení historika do souboru Kulturního adresáře, již fakt, že tato generace je relevantně definovatelná pro naše zkoumání tuto možnost vyvrací, i když musíme mít na zřeteli, že kariéry těchto mladých historiků jistě nejsou uzavřeny tak, jako například u III. generace. Pokusíme se tedy rozvinout druhou možnost, kterou je specifická cesta vytváření symbolické reprezentace v této generaci. Za tím účelem se vrátíme k pojmu plurality či pluralizace.⁴³ Stejně jako nyní postrádáme jeden či dva výrazné prvky symbolické reprezentace, které svou kategorií rozdělovaly na dvě části – hlavní proud a zcela okrajové záležitosti.

⁴³ Pojem pluralizace se nám zdá vhodnější vzhledem ke zdůraznění rozdílu oproti předchozím generacím a také podtržením faktoru změny u tohoto jevu.

V páté generaci mezi tyto dva póly přichází ještě třetí cesta, která v kategorii specializace uvádí do hry tři další faktory, které jsou zastoupeny 10 %: středověk, starověk a dějiny států. Tato pluralizace nemění nic na faktu, že nelze abstrahovat jednoznačný základ symbolické reprezentace pro V. generaci, ale ukazuje na zásadní skutečnost, že kritérium specializace není pro historiky mezi 39 a 49 lety významné a tudíž, že jejich symbolická reprezentace se musí odehrávat jinde. K pluralizaci dochází i u kritéria postavení v oboru. Zde to znamená vyrovnání rozdílů mezi jednotlivými pozicemi. Dochází k rozdělení na 60 %, které mají dohromady výše postavení historici, z čehož 40 % jsou historici univerzitní a po 10 % přední historici a archiváři. Po 20 % připadá pak na místní archiváře a středoškolské profesory. Z tohoto vyrovnání pozic, s převahou lépe postavených dějepisců a v rámci této skupiny ještě s výrazným zastoupením univerzitních historiků vyplývá, že právě pozice v hierarchii oboru bude hlavním motivem symbolické reprezentace. Pro tento závěr by svědčila i nevýraznost trendu moderních dějin, stejně jako kritéria národnosti a lokalizace, nahlížíme-li je perspektivou nejmladší generace. Je samozřejmé, že jestli má nějaká specializace zásadnější vliv na reprezentaci historiků V. generace, tak jde jistě o moderní dějiny, které v této skupině historiků dosáhly vrcholu ve vzestupné tendenci svého trendu, který je ve vztahu nepřímé úměrnosti k věku historiků. Můžeme tedy uzavřít konstatováním, že průsečíkem symbolické reprezentace v páté generaci jsou univerzitní historici zabývající se moderními dějinami. Popsáním utváření symbolické reprezentace historiků na základě generací jsme rozšířili oblast působení symbolické reprezentace a zvýšili počet možných úhlů pohledu na tento fenomén. Můžeme tak vidět, že symbolická reprezentace je závislá také na věku historiků. A nejen to – dokonce se s každou generací utváří na jiném základě, za pomoci jiných kritérií. Tuto velmi vysokou variabilitu kontextů symbolických reprezentací můžeme považovat za pomyslné pevné dno, od kterého se můžeme odrazit při pokusu o shrnutí tohoto tématu tak, jak nám jej představuje Kulturní adresář z roku 1934.

Závěr

V úvodu jsme se tázali po symbolické reprezentaci československé historiografie. S předchozím textem před námi nyní leží její rozbor nahlížený z různých hledisek a odlišnými optikami. Pokusili jsme se získat vhled do vztahu jednotlivých kritérií, která jsme odvodili z obsahu našeho pramene a kritéria symbolické reprezentace. Poté jsme si představili jednotlivé generace historiků jako samostatné jednotky s vlastní symbolickou reprezentací. Jaký obraz jsme tedy konečně získali? Zcela prvořadým a pro naše další uvažování konstitutivním zjištěním je skutečnost, že neexistuje jedna, přesně definovatelná a změřitelná symbolická reprezentace československé historiografie k roku 1934. Na základě dat, která jsme abstrahovali z našeho pramene, se reprezentace historické vědy nijak nejeví jako kompaktní celek s přesnými pravidly svého vnitřního utváření a způsoby projevoání se navenek. Alespoň nikoliv pro československou historiografii jako celek. Není totiž možné, aby například vysoká míra reprezentativnosti regionálních dějin ve IV. generaci mezi středoškolskými profesory měla vliv na symbolickou reprezentaci předních historiků generace nejstarší, jakými jsou kupříkladu Jaroslav Bidlo, Josef Pekař či Josef Šusta. Stojíme tedy před faktem nemožnosti porovnávat historiky na základě jakéhosi měření symbolické reprezentace. Pokud chceme zachovat věrnost prameni, nelze stanovit pomyslný „index reprezentativnosti“, podle kterého by bylo možné seřadit všechny historiky od toho s nejvyšší hodnotou, po jeho kolegu, jehož symbolická reprezentace je na spodní příčce tohoto imaginárního žebříčku. Na první pohled je jistě zřejmé, že tento přístup nevede k žádnému cíli. Jsou pro to minimálně dva důvody. Za prvé, Kulturní adresář neobsahuje kompletní výčet všech historiků 1. poloviny 30. let 20. století a takové pořadí by bylo nutně neúplné a tudíž zkreslující. Druhou příčinou je skutečnost, že znázornění struktury historické vědy si nelze představit jako tabulku závodních běžců s jejich časy a tedy jako jednoduchou linii od „nejlepšího“ k „nejhoršímu“. Struktura historiografie stejně jako jiných oborů se vytváří podle mnohem složitějších pravidel a svůj tvar získává až na základě toho, která vybereme jako primární. Proto je princip srovnávání či konstruování přísně hierarchické symbolické reprezentace československé historické obce jakožto celku nepříliš produktivní cestou interpretace údajů z Kulturního adresáře. I přes toto zjištění bychom neměli

opomenout otázku výchozího konstruktů kultury, respektive historiografie jako reprezentace Československé republiky nebo československého národa. Obrátit se můžeme na název Adresáře či státní symboliku, které odkazují na územní variantu, ovšem v úvodu Dolenský mluví o československé kultuře a nijak ostře nerozlišuje, zda má na mysli stát či československý národ. Z explicitních formulací Kulturního adresáře se k jasné odpovědi nedobereme, a proto se zkusíme obrátit na počty historiků dle národností. Ovšem ani ty nám příliš nepomohou. Přestože vyšší počet německých historiků by svědčil pro státní konstrukci, musíme si uvědomit zásadní vliv faktoru konstrukce určitého výkonu, který opravňuje historika k tomu být součástí reprezentace historiografie potažmo kultury. V tomto směru byla slovenská historiografie teprve ve fázi rozvoje, a tudíž počty historiků vypovídají spíše o jejich pozicích než o Dolenského konceptu Adresáře. Nezbývá než konstatovat, že Dolenského Kulturní adresář kolísá mezi reprezentací kultury Československé republiky nebo československého národa a nijak zásadně se nestaví za žádnou z výše zmíněných variant.

Konstatování nemožnosti radikálně objektivizovat symbolickou reprezentaci se přímo dotýká její podstaty. Zopakujme si definici: symbolická reprezentace je soubor znaků verbální i obrazové povahy, jež jsou aktivizovány při legitimizaci výběru osob. V našem případě se výběr osob týká jejich zařazení mezi historiky do Kulturního adresáře. Soustředme se na to, na čem jsou založeny znaky, tvořící symbolickou reprezentaci. My tyto znaky můžeme rekonstruovat na základě kritérií, která jsme abstrahovali z údajů našeho pramene. Jsme schopni je pojmenovat jako pozici v hierarchii oboru, specializaci, lokalizaci, národnost a věk (generace). Ovšem naše tázání musí pokračovat dále směrem k funkčnosti jejich reprezentace. Nemá li tedy vliv reprezentace středoškolských profesorů pomocí témat regionálních dějin vliv na reprezentaci univerzitních profesorů či archivářů, musíme se pochopitelně tázat po opaku a hledat prostory, ve kterých tyto znaky plní svou funkci. Jak tyto prostory uchopit? Možností je vrátit se k primárnímu zdroji všech informací obsažených v Kulturním adresáři. Tím jsou dotazníky jednotlivých respondentů, jejichž kvantifikace a následná analýza odhalily jejich vzájemné souvislosti při vytváření symbolické reprezentace. Jejich vyplnění na jedné straně vychází, a na straně druhé zároveň při zpětném pohledu zapadá do určitého prostoru, který můžeme nazvat „pole reprezentace“. Toto pole

lze vymezit na základě tázání se na příčiny právě takových reprezentací, jaké nalzáme v Adresáři a jejich vzájemné vztahy. Právě pluralita reprezentací bude pro nás základem, na kterém budeme v následujících řádcích stavět. V návaznosti na zvýšení počtu reprezentací se analogicky musí zmenšit pole jejich působnosti. V předchozích kapitolách jsme si pojmenovali a popsali pole reprezentací středoškolských profesorů IV. generace, historiků III. generace, univerzitních historiků, historiků regionálních či moderních dějin a takto bychom mohli pokračovat dále a výčet dalších, v naší práci dosud nepopsaných, možných úhlů pohledu na symbolickou reprezentaci by jistě nebyl kratší. Zvolíme li větší nadhled či odstup, vyjeví se nám, že jednotlivé symbolické reprezentace se vážou k určitým, menším strukturám. Ty mohou být definovány různě. Nejviditelněji na základě našich kategorií, nejčastěji postavením v rámci hierarchie oboru, věkem, lokalitou působení atd. Závěrem je, že symbolická reprezentace historiků se váže na menší struktury, ve kterých teprve tvoří kompaktní celky - pole reprezentací. Tento pojem vyjadřuje celistvý útvar spojující konkrétní skupinu historiků s jejich symbolickou reprezentací, která již tvoří jasně ohraničený prostor. Z těchto polí se posléze skládá celek symbolické reprezentace celého oboru historické vědy.

Optikou symbolické reprezentace tak můžeme vedle sebe postavit přední historiky jako Josefa Pekaře či Kamila Kroftu a středoškolského profesora či místního archiváře a ponechat jim stejnou výchozí pozici. Díky tomuto přístupu pak můžeme tuto různorodou skupinu historiků analyzovat za pomoci stejných kritérií. Nicméně výsledkem nebude jejich porovnání, kdo má vyšší symbolickou reprezentaci, ale zjištění jak se utváří symbolická reprezentace v jejich specifickém prostředí a jak je toto prostředí ohraničeno. Porovnávat je možné například na základě prestiže, která je měřitelná v návaznosti na údaje o materiálním postavení historiků a na jim prokazovanou úctu ve společnosti. Zde je pak jistě legitimní pohled na společnost či obor s centrem v Praze, konkrétně na filozofické fakultě Univerzity Karlovy, na příslušném ministerstvu či prostředí dominantní historické školy, odkud dochází k distribuci prestiže mezi členy oboru. Takto ovšem nelze postupovat při zkoumání symbolické reprezentace. Vzhledem k tomu, že je vázána na menší struktury je třeba nejdříve pozorně analyzovat tyto jednotlivé části, určit jejich hranice (kdo do nich ještě patří a kdo již nikoliv) a následně vztahy s ostatními poli reprezentace. Tyto pole reprezentace vytvářejí velmi složitou síť vztahů, která teprve naplňuje pojem

symbolické reprezentace československé historiografie. Pokud se vrátíme k příkladu dvou samostatných polí reprezentace středoškolských profesorů IV. generace a předních historiků, znamená to, že můžeme popsat dvě autonomní pole reprezentace, nicméně musíme také zohlednit vztah, který je mezi nimi. Například středoškolští profesori mohli být žáky předních historiků, kteří je mohli ovlivnit stran volby specializace nebo mohli být též čtenáři jejich odborných publikací. Tedy – přestože pole reprezentace jsou oddělená a nelze je objektivně srovnat na nějakém pomyslném žebříčku, nesmíme opomenout jejich vzájemnou provázanost. Definitivním výsledkem zkoumáním československé historiografie z roku 1934 optikou symbolické reprezentace je v první řadě decentralizace pohledu na tento obor a obrácení pozornosti k historikům s nižší prestiží. Tedy k těm, kteří za svého života nedosáhli vysokého postavení mezi svými kolegy a ani dnes nejsou v dějinách historiografie ve středu pozornosti. Nicméně – a to je potřeba podtrhnout, nejde o pouhé přepólování perspektivy a násilné vyzdvižení historiků z nižších pozic, nýbrž o prostou změnu optiky.

V této fázi je vhodné učinit několik poznámek k přístupu k pramenu kvantitativní povahy, jakým Dolenského Adresář jistě je. Důležité je to zejména proto, že se jedná o základní pramen naší práce, kterou by tak téměř bylo možné označit za analýzu pramene. To, co ji posouvá o krok dále a hlouběji je volba perspektivy symbolické reprezentace. Právě tato kategorie je nadřazená všem ostatním a určuje jejich smysl. Je samozřejmé, že tato volba nebyla rozhodnuta nahodile, ale vychází právě z povahy našeho pramene. Otázkou tedy je jaké možnosti a meze nám skýtá tento vskutku originální pramen. Kulturní adresář nám umožňuje přehlédnout velmi široký prostor československé historiografie, jejích struktur a reprezentací. Umožnění tohoto rozhledu, je jeho velkým přínosem a příčinou jeho originality. Ovšem pochopitelně se v něm skrývá i jistý limit. Ten spočívá v omezení podrobně a vyčerpávajícím způsobem popsat ty struktury, které jsme mohli pomocí analýzy Kulturního adresáře rozpoznat a pojmenovat. Jak jsme výše viděli, odhalené struktury lze kvalitně a zodpovědně popsat, nicméně přesto pramen tohoto typu představuje určitý horizont, za který skrze něj nelze dohlédnout. Přesto můžeme konstatovat, že skrze analýzu kvantitativních pramenů může historik odhalit struktury a vztahy, které by při použití ostatních metod zůstaly skryty.

Musíme připustit, že tato práce spíše více otázek otevírá, než odpovídá, a proto by její součástí mělo být i nastínění možných cest, po kterých bude možné se plodně vydat v budoucnu dále. Jak jsme již napsali výše, symbolická reprezentace se skládá z mnoha rozličných polí reprezentace, která se prolínají a doplňují při vytváření složité struktury vztahů, kterou můžeme teprve považovat za symbolickou reprezentaci československé historiografie jako celku. V první skupině možností bude jistě několik cest, které nám rozšíří varianty uchopení polí reprezentace. Jedná se o zapracování dalších kritérií, která nám zjemní optiku nahlížení historiografie. Velmi zajímavou perspektivou by tak byla kategorie žen – historiček a jejich reprezentace. V Kulturním adresáři z roku 1934 jich je jen velmi málo, nicméně existuje i jeho vydání o dva roky později, což přímo vybízí k pojetí reprezentace historiček jakožto trendu. Kvantitativně větší soubory bychom analyzovali v případě práce s kritériem členství v učených společnostech jako například Královská česká společnost nauk, Šafaříkova učená společnost a Gesellschaft zur Förderung deutscher Wissenschaft, Kunst und Literatur in Böhmen (Prag, 1891), společnost Němců v Čechách Verein für Geschichte der Deutschen in Böhmen (1862) a Deutscher Verein für Geschichte Mährens und und Schlesiens (1896). Zkoumání symbolické reprezentace v závislosti na členství v těchto organizacích by nám jistě znovu rozšířilo možnosti a pravděpodobně bychom narazili na problém prolínání polí reprezentací u některých historiků mezi tímto kritériem a některými dalšími. Spíše okrajovými kritérii by byl pohled skrze státní vyznamenání, která někteří historici uvádí v adresáři či skrze jejich časopiseckou publikační činnost na základě hierarchizace prestiže jednotlivých periodik. Další variantou je soustředit pozornost na trendy v symbolické reprezentaci a pomocí komparace údajů strukturovaných do stejných kritérií z dalších podobných pramenů adresářové povahy.⁴⁴ Tímto způsobem práce bychom mohli získat velmi zajímavý a neotřelý koncept utváření trendů v historiografii. Mezi další způsoby jak rozvinout témata symbolické reprezentace může patřit například zkoumání podmínek, za jakých se určité historické dílo stává reprezentativním pro bádání ve svém oboru. Zde by tázání vedlo směrem po kvalitách díla a skrze recenzi a čtenářský ohlas či metodologickou inovaci.

⁴⁴Například:

Slovenský biografický slovník, Matica slovenská, Martin 1986-1994

Reprezentačný lexikon Slovenska a Podkarpetskej Rusi, Vydavateľstvo Reprezenačného lexikona Slovenska a Podkarpatskej Rusi Academia, 1936

Kdo je kdo v Československu, ČTK, Praha 1969

Obecně lze tedy říci, že pro komplexní popsání pole symbolické reprezentace je třeba zúžení souboru pomocí přesnějšího a detailnějšího určení kdo do něj patří a kdo již ne. Takto zúžený soubor historiků posléze analyzovat z hlediska symbolické reprezentace na základě co možná největšího počtu kritérií. To je cesta k získání souhrnného pohledu na pole symbolické reprezentace.

Seznam použité literatury

- BĚLIČ, Vít, ŠTAIF, Jiří, Symbolická reprezentace duchovních a proces sekularizace ve Vilémkově Národním albu z roku 1899. In: Sekularizace venkovského prostoru v 19. století. Brno, Matice moravská 2009, s. 70
- BĚLIČ, Vít, ŠTAIF, Jiří, Žurnalisté v české národní společnosti mezi elitní reprezentací, profesí, zapomenutím a zatracením (30. -90. léta 19. století). Interpretační hra jako metoda. ČMM 129, 2010, Suppl. 2, s. 75-93
- BLÁHOVÁ, Kateřina. České dějepisectví v dialogu s Evropou, 1890-1914. Vyd. 1. Praha: Academia, 2009, 192 p. ISBN 80-200-1723-2.
- BURKE, Peter. Francouzská revoluce v dějepisectví: škola Annales (1929-1989). Vyd. 1. Překlad Pavel Kolář. Praha: Lidové noviny, 2004, 136 s. Knižnice dějin a současnosti, 25. sv. ISBN 80-710-6719-9.
- BURKE, Peter. Co je kulturní historie?. 1. vyd. v českém jazyce. Překlad Stanislav Pavlíček. Praha: Dokořán, 2011, 217 s. Bod. ISBN 978-807-3633-028.
- COLLEGIUM CAROLINUM. Tagung, Seibt, Ferdinand, ed. a Neumüller, Michael, ed. Vereinwesen und Geschichtspflege in den böhmischen Ländern: Vorträge der Tagungen des Collegium Carolinum in Bad Wiessee vom 25. bis 27. November 1983 und vom 23. bis 25. November 1984. München: Oldenbourg, 1986. 332 s. Bad Wiesseer Tagungen des Collegium Carolinum. ISBN 3-486-52791-6.
- FASORA, Lukáš. Dělník a měšťan: vývoj jejich vzájemných vztahů na příkladu šesti moravských měst 1870–1914. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010. 423 s. ISBN 978-80-7325-233-5.
- FRANKL, Michal. "Emancipace od židů": český antisemitismus na konci 19. století. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2007. 403 s. ISBN 978-80-7185-882-9.
- IGGERS, Georg G. Dějepisectví ve 20. století: od vědecké objektivitě k postmoderní výzvě. Praha: NLN, 2002, 177 s. Knižnice dějin a současnosti, sv. 16. ISBN 80-7106-504-8.
- KALISTA, Zdeněk, Josef Pekař: od vědecké objektivitě k postmoderní výzvě. Vyd. 1. Praha: Torst, 1994, 355 p.

KALISTA, Zdeněk a Zdeněk BENEŠ. Cesty historikova myšlení: prameny k moderní české historiografii. Praha: Garamond, 2002-, v. <1 >. Edice Historica (Garamond (Firm: Prague, Czech Republic)). ISBN 80-863-7940-X.

KÁRNÍK, Zdeněk. České země v éře První republiky. Vyd. 2., opravené. Praha: Libri, 2003. ISBN 80-727-7195-7.

KUČERA, Karel a Zdeněk POUSTA. Historie. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova, 1992, 253 p. ISBN 80-706-6589-0.

KUTNAR, František a Jaroslav MAREK. Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví: od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století. 3. dopl. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009, 1087 s. Česká historie, sv. 3. ISBN 978-807-1064-022.

MORKES, František. Postavení učitele v předmnichovském Československu. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 1994, 26 s. Aktuality - informace. ISBN 80-211-0182-2.

Rak, Jiří. Bývali Čechové-: české historické mýty a stereotypy. Vyd. 1. Jinočany: H & H, 1994. 148 s. ISBN 80-85787-73-3.

SOUKUP, Pavel, ŠMAHEL František, Německá medievistika v českých zemích do roku 1945. 1. vyd. Editor Pavel Soukup, František Šmahel. Praha: Filosofia, 2004, 394 s. Práce z dějin vědy, sv. 18. ISBN 80-700-7201-6.

ŠTAIF, Jiří. Historici, dějiny a společnost: historiografie v českých zemích od Palackého a jeho předchůdců po Gollova školu, 1790-1900. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 1997, 210 s. ISBN 80-858-9929-9.

ŠTAIF, Jiří. Revoluční léta 1848-1849 a české země. Praha: Historický ústav Československé akademie věd, 1990. 194 s. Práce Historického ústavu Československé akademie věd = Opera Instituti Historici Pragae. Řada A, Monographia; Sv. 3. ISBN 80-85268-01-9.

Periodika

Sociální studia. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, 2007/1-2. ISSN 1214-813X.

Seznam příloh

Příloha I – srovnání generací, souhrn

Příloha II – databáze historiků generací I - III

Prameny

Archiv Národního muzea, Registratura Národního muzea, Knihovna NM, NAD 760, Karton 124

DOLENSKÝ, Antonín: Kulturní adresář ČSR: biografický slovník žijících kulturních pracovníků a pracovníc. I. ročník, Praha, Josef Zeibrlich, 1934

Literární Archiv Památníku národního písemnictví, pozůstalost Antonín Dolenský, karton 1 – 14, číslo fondu 267 (nezpracované)

Přílohy

PŘÍLOHA 1 – SROVNÁNÍ GENERACÍ, SOUHRN

%	Celek	I	II	III	IV	V	VI
Přední historik	10,3	0,0	15,4	11,6	10,4	7,3	15,8
Univerzita	20,7	20,0	7,7	11,6	22,9	29,3	21,1
Ústřední archiv	9,2	10,0	7,7	14,0	8,3	7,3	5,3
SŠ	21,8	20,0	23,1	20,9	29,2	14,6	26,3
Místní archiv	9,8	10,0	7,7	2,3	12,5	14,6	10,5
Ostatní	28,2	40,0	38,5	39,5	16,7	26,8	21,1

Národnost	Celek	I	II	III	IV	V	VI
Češi	55,7	80,0	46,2	65,1	56,3	51,2	36,8
Slováci	6,3	0,0	0,0	2,3	10,4	7,3	10,5
Rusové	2,9	10,0	0,0	2,3	2,1	4,9	0,0
Němci	11,5	10,0	15,4	11,6	10,4	7,3	21,1
Češi z Moravy	20,1	0,0	30,8	18,6	14,6	24,4	31,6
Poláci	0,6	0,0	0,0	0,0	2,1	0,0	0,0
Angličané	0,6	0,0	0,0	0,0	2,1	0,0	0,0
Ukrajinci	1,1	0,0	7,7	0,0	2,1	0,0	0,0
Židé	0,6	0,0	0,0	0,0	0,0	2,4	0,0
Američané	0,6	0,0	0,0	0,0	0,0	2,4	0,0

Lokalita	Celek	I	II	III	IV	V	VI
Praha	47,7	70	23,1	44,2	39,6	61,0	52,6
Čechy	19,0	20	23,1	27,9	22,9	4,9	15,8
Morava	20,7	0	38,5	2,3	22,9	17,1	15,8
Slovensko	8,0	0,0	0,0	2,3	12,5	12,1	10,5
Zahraničí	3,4	10,0	7,7	23,3	2,1	4,9	0,0
Podkarpatská rus	1,1	0,0	7,7	0,0	0,0	0,0	5,3

Zaměření	Celek	I	II	III	IV	V	VI
Prehistorie	2,9	0,0	0,0	2,3	4,2	2,4	5,3
Starověk	2,3	0,0	0,0	2,3	0,0	7,3	0,0
Středověk	10,3	0,0	7,7	14,0	10,4	9,8	10,5
Novověk	10,3	10,0	15,4	7,0	6,3	12,2	15,8
Moderní dějiny	13,2	10,0	7,7	4,7	18,8	22,0	5,3
Ediční činnost a PVH	5,2	10,0	0,0	4,7	6,3	2,4	15,8
Regionální dějiny	23,6	30,0	30,8	25,6	31,3	2,4	36,8
Státní dějiny	5,2	10,0	0,0	4,7	4,2	9,8	0,0
Církevní dějiny	13,8	20,0	15,4	23,3	6,3	14,6	5,3
Kulturní dějiny	9,8	10,0	15,4	9,3	10,4	9,8	5,3
Vojenské dějiny	0,6	0,0	0,0	0,0	0,0	2,4	0,0
Hospodářské dějiny	2,9	0,0	7,7	2,3	2,1	4,9	0,0

PŘÍLOHA 2 – DATABÁZE HISTORIKŮ GENERACÍ III - V

	Příjmení	Jméno	Zaměstnán	Nar.	Specializace	Lokalita
III - 43	Salaba	Josef	Místní archiv	1866	Středověk	Praha
	Hrejsa	Ferdinand	Přední historik	1867	Církevní dějiny	Praha
	Hora	Engelbert	SŠ	1867	Církevní dějiny	Čechy
	Teplý	František	Ústřední archiv	1867	Hospodářské dějiny	Čechy
	Klicman	Ladislav	Ústřední archiv	1867	Ediční činnost a PVH	Praha
	Bidlo	Jaroslav	Přední historik	1868	Středověk	Praha
	Musil	Alois	Univerzitní historik	1868	Státní dějiny	Praha
	Zachystal	František	SŠ	1868	Kulturní dějiny	Praha
	Zechner	Franz	SŠ	1868	Středověk	Morava
	Tluchoř	Alois	SŠ	1869	Kulturní dějiny	Rakousko
	Červinka	Inocenc Ladislav	Ústřední archiv	1869	Prehstorie	Morava
	Pekař	Josef	Přední historik	1870	Středověk	Praha
	Navrátil	Bohumil	Univerzitní historik	1870	Novověké dějiny	Morava
	Souček	Stanislav	Univerzitní historik	1870	Novověké dějiny	Morava
	Friedrich	Gustav	Přední historik	1871	Ediční činnost a PVH	Praha
	Blau	Josef	SŠ	1872	Regionální dějiny	Čechy
	Kozel	Václav	SŠ	1872	Církevní dějiny	Čechy
	Tischer	František	Ústřední archiv	1872	Církevní dějiny	Praha
	Hrubý	Hynek	SŠ	1873	Středověk	Praha
	Skopec	Jindřich	SŠ	1873	Církevní dějiny	Praha
Gnirs	Anton	Ústřední archiv	1873	Starověk	Čechy	

	Šusta	Josef	Přední historik	1874	Středověk	Praha
	Vergun	Dimitrij Nikolajevič	Univerzitní historik	1874	Státní dějiny	Praha
	Tobolka	Zdeněk	Univerzitní historik	1874	Moderní dějiny	Praha
	Breitenbacher	Antonín	Ústřední archiv	1874	Regionální dějiny	Morava
	Plešinger	Jan	SŠ	1875	Církevní dějiny	Praha
IV - 48	Glücklich	Julius	Univerzitní historik	1876	Novověké dějiny	Morava
	Profeld	Bedřich	SŠ	1876	Novověké dějiny	Čechy
	Rapoš	Karol	SŠ	1876	Regionální dějiny	Slovensko
	Krofta	Kamil	Přední historik	1876	Církevní dějiny	Praha
	Urbánek	Rudolf	Přední historik	1877	Středověk	Morava
	Moravec	Eduard	SŠ	1877	Regionální dějiny	Čechy
	Hodža	Milan	Univerzitní historik	1878	Moderní dějiny	Praha
	Nejedlý	Zdeněk	Přední historik	1878	Kulturní dějiny	Praha
	Pešek	Josef	SŠ	1878	Moderní dějiny	Praha
	Höss	Karel	Místní archiv	1878	Regionální dějiny	Morava
	Seton - Watson	Robert William	Univerzitní historik	1879	Moderní dějiny	Anglie
	Traub	Hugo	Univerzitní historik	1879	Moderní dějiny	Morava
	Titz	Karel	Univerzitní historik	1880	Středověk	Praha
	Kybal	Vlastimil	Univerzitní historik	1880	Moderní dějiny	Praha
	Doucha	František	SŠ	1881	Regionální dějiny	Morava
	Kleinberg	Alfréd	SŠ	1881	Regionální dějiny	Čechy
Königsmark	Josef	SŠ	1881	Regionální dějiny	Čechy	

Pirchan	Gustav	Ústřední archiv	1881	Středověk	Praha
Chaloupecký	Václav	Přední historik	1882	Středověk	Slovensko
Dorošenko	Dmytro	Univerzitní historik	1882	Státní dějiny	Praha
Lábek	Ladislav	Místní archiv	1882	Regionální dějiny	Čechy
Szykowski	Marjan	Univerzitní historik	1883	Státní dějiny	Praha
Šimek	Emanuel	Univerzitní historik	1883	Prehistorie	Morava
Mašín	Emil	SŠ	1883	Moderní dějiny	Praha
Minařík	Klemens František	Místní archiv	1883	Církevní dějiny	Čechy
Nešpor	Václav	Místní archiv	1883	Regionální dějiny	Morava
Umlauft	Franz Josef	Místní archiv	1883	Regionální dějiny	Čechy
Hofman	Jan Ješek	Ústřední archiv	1883	Regionální dějiny	Slovensko
Vojtíšek	Václav	Univerzitní historik	1883	Ediční činnost a PVH	Praha
Florian	Čeněk	SŠ	1884	Regionální dějiny	Čechy
Kleiner	Karl	SŠ	1884	Kulturní dějiny	Morava
Reutter	Hans	SŠ	1884	Středověk	Morava
Macháček	Fridolín	Místní archiv	1884	Ediční činnost a PVH	Čechy
Dolenský	Antonín	Ústřední archiv	1884	Ediční činnost a PVH	Praha
Štech	Václav Vilém	Přední historik	1885	Kulturní dějiny	Praha
Eisner	Jan	Univerzitní historik	1885	Prehistorie	Slovensko
Ostrouchov	Petr	Univerzitní historik	1885	Hospodářské dějiny	Praha
Lhotský	Antonín	SŠ	1885	Regionální dějiny	Morava
Slavík	Jan	Ústřední archiv	1885	Moderní dějiny	Praha

V - 41	Kudela	Josef	SŠ	1886	Moderní dějiny	Morava
	Hůlka	Vít Miloslav	Místní archiv	1887	Moderní dějiny	Praha
	Jakobovits	Tobiáš	Místní archiv	1887	Církevní dějiny	Praha
	Hrubý	František	Univerzitní historik	1887	Novověké dějiny	Morava
	Šteidler	František	Ústřední archiv	1887	Moderní dějiny	Praha
	Kazbunda	Karel	Přední historik	1888	Novověké dějiny	Praha
	Dobiáš	Josef	Univerzitní historik	1888	Starověk	Praha
	Klecanda	Vladimír	Univerzitní historik	1888	Novověké dějiny	Slovensko
	Perfekcij	Eugen	Univerzitní historik	1888	Státní dějiny	Slovensko
	Robenek	František	SŠ	1888	Středověk	Morava
	Lier	Miloš	Místní archiv	1888	Novověké dějiny	Praha
	Werstadt	Jaroslav	Univerzitní historik	1888	Moderní dějiny	Praha
	Bartoš	František Michálek	Přední historik	1889	Středověk	Praha
	Kazda	Karel	SŠ	1889	Regionální dějiny	Čechy
	Kühndel	Jan	Místní archiv	1889	Ediční činnost a PVH	Morava
	Hronek	Josef	Univerzitní historik	1890	Církevní dějiny	Praha
	Roubík	František	Univerzitní historik	1890	Moderní dějiny	Praha
	Ehrenberg	Victor	Univerzitní historik	1891	Starověk	Praha
	Neumann	Augustin	Univerzitní historik	1891	Církevní dějiny	Morava
	Paulová	Milada	Univerzitní historik	1891	Státní dějiny	Praha
Vodehnal	Josef	SŠ	1892	Státní dějiny	Praha	
Dvorník	František	Přední historik	1893	Církevní dějiny	Praha	

Loubal	František	SŠ	1893	Středověk	Morava
Schránil	Josef	Ústřední archiv	1893	Prehistorie	Praha
Novotný	Miloslav	Místní archiv	1894	Kulturní dějiny	Praha
Černý	Václav	Ústřední archiv	1894	Hospodářské dějiny	Praha
Groh	Vladimír	Univerzitní historik	1895	Starověk	Morava
Prokeš	Jaroslav	Univerzitní historik	1895	Novověké dějiny	Praha
Goláň	Karel	SŠ	1895	Moderní dějiny	Slovensko
Miklík	Konstantin	Místní archiv	1895	Církevní dějiny	Praha